Η ΝΕΑ ΖΩΗ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΕΤΟΣ Α'. ❋ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1905 ❋ ΑΡΙΘ. 6.

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1904

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Ο μεγαλύτερον καὶ σπουδαιότερον πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς φύσεως, τὸ πρόβλημα δηλονότι τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὄντων.

Τὰ ζητήματα ταῦτα τὰ ὁποῖα ἐκαλύπτοντο ὑπὸ πυκνοτάτου πέπλου σκότους καὶ περιεβάλλοντο διὰ παχυτάτου περιβλήματος μυστηρίου ἀνέλαβε διὰ τῶν ἀσθενῶν αὐτοῦ δυνάμεων νὰ ἐξηγήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Πρὸς ἐπίλυσιν δὲ αὐτῶν, τῶν τοσούτων σοβαρῶν καὶ ἀνεφίκτων ἐνέτεινε πάσας αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας κομίζων ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν. Καὶ ἂν μὲν μέχρι τοῦδε δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ τὴν τελικὴν λύσιν, ἐν τούτοις τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ καὶ τὰ πορίσματα εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθασεν εἶναι τοσοῦτον λαμπρὰ καὶ ἐκπληκτικά, ὥστε πᾶς ὁ ἐγκύπτων εἰς τὴν μελέτην τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἵσταται ἐνεὸς πρὸ τῆς ἁπλότητος τοῦ σχεδίου καὶ τῆς ἑνότητος ἥτις παρουσιάζεται καθ' ὅλην τὴν κλίμακα τῆς δημιουργίας.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς φύσεως ἐξάγεται ὅτι πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα καὶ τὰ ἐν τῷ ἐπιστέφοντι αὐτὴν κόσμῳ εὑρισκόμενα καὶ κινούμενα συνδέονται διὰ μιᾶς δυνάμεως. Ἡ ἀνόργανος ἐπὶ τῆς γῆς κτίσις καὶ ἡ ὀργανικὴ δὲν ἀποτελοῦσι δύο διακεκριμένα βασίλεια ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων οὔτε ἀφίνουσι μεταξὺ αὐτῶν χάσμα ἀνυπέρβλητον. Μία καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ συνοχὴ συνδέει τὰ ἑτεροειδῆ ταῦτα βασίλεια καθιστῶσα οὕτω αὐτὰ συγγενῆ καὶ συναφῆ. Ἡ αὐτὴ συνεκτικὴ δύναμις ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, συνδέει καὶ πάλιν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα μετὰ τῶν οὐρανίων σωμάτων ὥστε σχηματίζεται μεταξὺ αὐτῶν ἅλυσις συνεχὴς καὶ ἀδιάσπαστος.

Ἔτι μεγαλυτέραν ἔκπληξιν ἐπιφυλάττει εἰς ἡμᾶς ἡ μελέτη τῆς φύσεως ὅταν ἐξετάζωμεν τὴν κλίμακα τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων. Ἡ ἑνότης τοῦ σχεδίου τῆς φύσεως ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτοῦ καὶ τῇ ποικιλίᾳ εἶναι καταφανεστέρα καὶ ἀπορεῖ δὲ τῇ ἀληθείᾳ πᾶσα γλῶσσα κατ' ἀξίαν νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῆς.

Βάσις τῆς ζωῆς ἔν τε τοῖς φυτοῖς καὶ τοῖς ζῴοις, ἀπὸ τοῦ ἁπλουστάτου φυτικοῦ ὄντος τοῦ θαλλοφύτου μέχρι τοῦ τελειοτάτου τῆς κτίσεως δημιουργήματος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ κύτταρον, οὐσία λευκωματώδης συγκειμένη ἐξ ἄνθρακος, ὀξυγόνου, ὑδρογόνου καὶ ἀζώτου. Καὶ κατ' ἀρχὰς τὰ φυτὰ διεκρίνοντο τῶν ζῴων καὶ ἀπεχωρίζοντο ἀπ' αὐτῶν διὰ τῆς χλωροφύλλης, τῆς ὁποίας στεροῦνται, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, οἱ μύκητες καί τινα εἴδη τῶν φυκῶν, καὶ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως. Διὰ τοῦ μικροσκοπίου ὅμως ἀνεκαλύφθη ὅτι καὶ ζῷα τῆς κατωτάτης διαβαθμίσεως τὰ ἐγχυματογενῆ δηλονότι (Εὐγλήνη ἡ πρασίνη, Στέντωρ), τὰ ὑδρόζῳα (Ὕδρα ἡ πρασίνη), κατώτεροι σκώληκες καὶ ἄλλα ζῷα, ἔχουσιν ὡς τὰ φυτὰ χλωροφύλλην διὰ τῆς ὁποίας ἀφομοιοῦσι τὴν τροφήν. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἐλευθέρα κίνησις δύναται νὰ διακρίνῃ τὰ φυτὰ τῶν ζῴων διότι τὰ σπόρια τῶν φυκῶν καὶ τὰ ἀνθηροζωΐδια τῶν Βρυωδῶν καὶ τῶν Πτερίδων κινοῦνται ἐν τῷ ὕδατι. Οὐδεμία λοιπὸν ἀπόλυτος διάκρισις μεταξὺ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων τοὐναντίον ταῦτα συνδέονται πρὸς ἄλληλα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ὡς πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἴδους ἐκδηλουμένης διὰ

δύο λειτουργιῶν τῆς θρέψεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Διάκρισις αἰσθητὴ δύναται νὰ ἀναφανῇ μόνον ὅταν ἐξετάζωμεν φυτὰ ἢ ζῷα πολὺ ἀπέχοντα ἀλλήλων.

Ἐκ τοῦ πρωτοπλασματώδους τούτου κυττάρου εἰς μὲν τὰ φυτὰ θὰ σχηματισθῶσιν ἡ ρίζα, ὁ κορμὸς καὶ τὰ φύλλα καὶ ἐκ τούτων τὸ ἄνθος, ὁ τελικὸς σκοπὸς αὐτοῦ, αἱ ἀποχρώσεις τοῦ ὁποίου κινοῦσι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἔκπληξιν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς δὲ τὰ ζῷα θὰ σχηματισθῶσι διὰ κανονικῆς καὶ λίαν γεωμετρικῆς ἀποστοιχειώσεως (segmentation) α'.) τὸ ἐξώδερμα ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ παραχθῇ τὸ κατ' ἐπιπολὴν ἐπιθήλιον στρῶμα, αἱ θηλαὶ εἰς ἃς καταλήγουσιν αἱ αἰσθήσεις, τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὅστις εἶναι ἡ ἕδρα τῆς διανοίας, τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν ἤτοι τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, τοῦ συναισθήματος τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς συνειδήσεως. β'.) τὸ μεσόδερμα, στοιχειῶδες καὶ ἀνανάπτυκτον εἰς τὰ κοιλέντερα, τὰ παράρριζα τῆς ζωολογικῆς κλίμακος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ σχηματισθῇ ὁ συνδετικὸς ἱστός, ὁ σκελετὸς παρὰ τοῖς σπονδυλωτοῖς καὶ τέλος τὸ αἷμα, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς ὅπερ τὰς μὲν ἀνοργάνους οὐσίας μετατρέπει καὶ μεταβάλλει ποῦ μὲν εἰς μῦς καὶ νεῦρα, ποῦ δὲ εἰς ὀστᾶ καὶ χόνδρους, τὰς δὲ φθαρεῖσας ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀνάγει εἰς τὴν ζωήν. Καὶ γ'.) τὸ ἐνδόδερμα τὸ ὁποῖον παράγει τὸν πεπτικὸν σωλῆνα καὶ τοὺς ἀδένας αὐτοῦ.

Τὸ κύτταρον τοῦτο τὸ ὁποῖον παρὰ τοῖς ζῴοις δὲν εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἑνὸς χιλιοστομέτρου μεταδίδει συνάμα εἰς τὸ ζῷον πάντα τὰ σπέρματα τῆς κληρονομικότητος, τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, τὰς ὁμοιότητας καὶ ἐν γένει πᾶσας τὰς φυσικὰς καὶ ἐπικτήτους ἰδιότητας τῶν γονέων.

Ποῖον λογικὸν ὂν δὲν ἐκπλήττεται πρὸ τῶν ἀκαταλήπτων μυστηρίων τὰ ὁποῖα ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν σαφῶς καὶ μεθοδικῶς τελοῦνται ἐν ἡμῖν; Ποῖος ἄνθρωπος δὲν θαυμάζει μελετῶν τὸ βιβλίον τῆς φύσεως τὸ ὁποῖον κεῖται ἀνοικτὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, τὸ βιβλίον τοῦτο τὸ τοσοῦτον θελκτικὸν καὶ ἀνώτερον πάσης φαντασίας, τὸ τοσοῦτον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἀποκαλύψεις τὰς ὁποίας παρουσιάζει;

Ταῦτα εἶναι ἐν συντόμῳ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων, τῆς ἑνότητος καὶ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῶν. Ὁποία ὑψηλὴ διδασκαλία καὶ ὁποία βαθεῖα ταπείνωσις διὰ τὸν ὑπεροπτικὸν ἄνθρωπον. Ὅσον καὶ ἂν ὑπερηφανεύηται διὰ τὰς διανοητικὰς καὶ φυσικὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἡ κυτταρώδης οὐσία ἐκ τῆς ὁποίας ἀποτελοῦνται τὰ φυτὰ καὶ τὰ πολύποδα εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὰ κύτταρα ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ.

Ὁποία ὅμως τιμὴ καὶ δόξα εἰς αὐτὸν ὅστις κατώρθωσεν, ἄνευ ἐξωτερικῆς βοηθείας, νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν συγγένειαν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄψυχα καὶ τὰ ἀνόργανα ἄλλα ὄντα καὶ τὴν ἐπιβλητικὴν ἑνότητα τοῦ σχεδίου τῆς φύσεως! Ὁ ποία αἴγλη δύναται τὰ περιβάλῃ τὸ μέτωπον αὐτοῦ ὅστις διὰ τῆς ἐρευνητικότητος τοῦ πνεύματος κατώρθωσε νὰ ἄρῃ ὀλίγον τὸν πέπλον τοῦ ἀγνώστου καὶ μυστηριώδους τὰ ὁποῖα ἀπὸ χρόνων ἐκάλυπτον τὴν φύσιν! Ποῖος ἀμάραντος στέφανος θὰ στέψῃ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ὅστις κατώρθωσε νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀπειροελάχιστον ὂν καὶ τὸ ἀπειρομέγιστον οὐράνιον σῶμα, ἄνευ ζυγοῦ νὰ ζυγίσῃ τὰ οὐράνια σώματα, ἄνευ μέτρου νὰ μετρήσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν!

Δόξα εἰς τοὺς σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης τοὺς ἐξερευνητὰς τῆς φύσεως.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ

Τὰ ἔθνη ὅσα ἐνθυμοῦνται καὶ σέβονται τὸ παρελθὸν αὐτῶν, ἐκεῖνα καὶ μόνον δύναται νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι εἶναι ἄξια νὰ παρασκευάσωσι τὸ μέλλον. Τὸ δὲ παρελθὸν δὲν σύγκειται μόνον ἐκ νικῶν καὶ δόξης ἀλλὰ καὶ ἐκ συμφορῶν, ὧν ἡ ἀνάμνησις εἶναι ἐπιβλητικωτέρα. Ἂν ἡ αἴγλη τῆς δόξης λαμπρύνῃ, ἡ ἀναπόλησις ὅμως παρελθούσης κακοδαιμονίας διδάσκει τὰ ἔθνη, καὶ πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς ἐθνικῆς εὐτυχίας προαπαιτεῖται πλὴν ἀγῶνος μακροῦ καὶ ἐργασίας ἀνενδότου διδασκαλία πολλὴ καὶ συνεχής.

Οὕτω τοὐλάχιστον ἐγὼ φρονῶ καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ μελέτῃ μου παρενέθηκα καὶ πικρὰν τῆς ἱστορίας ἡμῶν σελίδα — τὴν Σελίδα τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου — ἣν ἀεὶ εὐελπίζομαι οὐδεὶς λησμονεῖ καὶ ἤν, ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δέον νὰ στολίσῃ ποτὲ ἡ νεωτέρα γενεὰ μὲ τὰς Δάφνας τῆς Νίκης.

Ἡ πόλις ἣν ὁ αὐτοκράτωρ, ὀλίγας πρὸ τῆς μοιραίας τελεταίας ὥρας, προσφωνῶν τὰ θύματα τῆς αὔριον, ἀπεκάλει βοηθὸν καὶ στέγην τῆς Πατρίδος, καταφύγιον τῶν χριστιανῶν, ἐλπίδα καὶ χαρὰν ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ καύχημα πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν τοῦ ἡλίου Ἀνατολήν, ἔγεινε λεία τῶν βαρβάρων. Οἱ ὀλίγοι γενναῖοι, οἵτινες τὸν ὑπερανθρωπότερον τῶν ἀγώνων ἠγωνίσθησαν ὅπως διασώσωσι τὴν πόλιν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι τοῦτο καὶ ἡ ἔνδοξος πόλις ἡλώθη. Ὁ ἱερὸς ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας ὅστις εἶχε παραστῇ μάρτυς τόσης δόξης καὶ τόσης λαμπρότητος τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ μητρόπολις τοῦ Βυζαντίου, ἡ μεγάλη ἐκκλησία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐμολύνθη ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν βαρβαρικῶν ὀρδῶν καὶ τὸ κονίαμα τοῦ κατακτητοῦ ἀπέσβεσε τὰς ἁγίας ἡμῶν εἰκόνας καὶ μεγαλωστεὶ ἠπλώθησαν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τὰ ρητὰ τοῦ κορανίου, ὑψηλότερον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Τρούλου τοῦ Ἀνθυμίου καὶ Ἰσιδώρου ἤρθη ἔξωθεν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν μέσῳ

παντοίων βαρβαρικῶν προσαρτημάτων ὁ μιναρὲς τοῦ Μωαμεθανοῦ. Ὦ! Κατέλαβον καὶ κατέχουν Τοῦρκοι τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, τὸ λαμπρὸν κτίσμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἀντὶ τοῦ Σταυροῦ ὑψοῦται ἐκεῖ ἡ ἡμισέλινος! Ἡ ἐκκλησία ἐν ᾗ ἐπανηγυρίσθησαν θριαμβευτικῶς τόσαι ἐθνικαὶ νίκαι κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ Ρώσων καὶ Βουλγάρων καὶ ἄλλων πολεμίων τῆς Μεγάλης ἡμῶν τότε Αὐτοκρατορίας, ἡ ἐκκλησία ἐκείνη καὶ ἡ πόλις ἡ παραδείσιος πομπεύονται ὑπὸ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Κατέλαβον Τοῦρκοι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ σήμερον παρὰ τὸν Βόσπορον δὲν ναυλοχοῦσιν αἱ πυρφόροι τριήρεις τοῦ Βυζαντίου αἱ ἐνσπείρουσαι τὸν ὄλεθρον εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους, δὲν εὑρίσκει τις τοὺς τάφους τῶν Αὐτοκρατόρων μας καὶ ἐξέλιπον τὰ μνημεῖα τῶν Πατριαρχῶν. Τὰ πάντα καλύπτει τὸ σκότος τοῦ μισαροῦ καὶ βαρβάρου κατακτητοῦ. Τὰ πάντα ἐξηφάνισεν, ἀπέπνιξεν, ὁ Τουρκικὸς κολοσσός, ὁ ἄγριος οὗτος τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀεὶ διώκτης καὶ τύραννος.

Ἀλλὰ καίτοι ἡλώθη ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν πρωτεύουσα τι πρεσβεύει ἐν τῇ ψυχῇ του ὁ Ἕλλην καὶ τί τὸν παρηγορεῖ;

Πῶς δὲ ἡλώθη;

Ταῦτα ἐν συντόμῳ θὰ ἐξετάσωμεν ἐρευνῶντες παραδόσεις καὶ ἱστορήματα.

Ζοφερὰ καὶ καυσώδης ἦτο συμφώνως πρὸς τὸ ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθὲν Σλαβονικὸν χρονικὸν ἡ ἑσπέρα τῆς ἁλώσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας (Τρίτη 28 Μαΐου). Ὅτε δὲ προεχώρησεν ἡ νύξ, βαρέα καὶ μελανὰ νέφη ἠθροίσθησαν ἄνω τῆς πόλεως δίκην ἐπιταφίου σαβάνου ἐπικρεμαννύμενα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν μητρόπολιν τῶν Παλαιολόγων.

Ἄγρυπνος καὶ ἀνήσυχος ὁ Μωάμεθ κατελήφθη ὑπὸ δέους, ἐπισκοπήσας ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ τὸν οὐρανόν. Καλέσας δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἕνα τῶν δοκιμωτάτων οὐλεμάδων του, ὑπέρ τινα καὶ ἄλλον εἰδότα τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ, ἠρώτησεν ἂν τὰ πυκνὰ νέφη τὰ σωρευόμενα ὕπερθεν τῆς πόλεως προεμήνυόν τι. *Ναί*, ἀπεκρίθη ὁ οὐλεμᾶς, *εἶναι μέγα προμάντευμα· προμηνύουσι τὴν πτῶσιν τοῦ Σταμπούλ.*

Καὶ τότε ἀπὸ τῶν συννέφων δὲν προῆλθεν ὑετός, ἀλλὰ κατέρρευσαν μεγάλαι σταγόνες ὕδατος ὧν ἑκάστη εἶχε μέγεθος σχεδὸν ὀφθαλμοῦ ταύρου. Ἔπειτα δὲ ὡς διηγοῦνται τινὲς τῶν ἐπιζησάντων εἰς τὸ τραγικὸν τέλος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βροχὴ αἵματος ἐρράντισε τὴν πόλιν μικρὸν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ τελευταίου κρισίμου ἀγῶνος.

Οὕτως ἡ παράδοσις τῶν μεταγενεστέρων παρελάμβανεν εἰς τὰς διηγήσεις αὐτῆς τὴν ἀνάμνησιν τῆς καταπλήξεως καὶ τῶν συγκινήσεων αἵτινες εἶχον καταλάβει τὴν ψυχὴν τῶν ἀτυχῶν ὑπερασπιστῶν τῆς βασιλευούσης. Ἡ πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνεκίνησε μὲν βεβαίως τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην ἀλλὰ καὶ δὲν ἐκίνησεν αὐτήν. Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ τῶν παπῶν μάτην χάριν τοῦ ἔθνους περιβαλλόμενος τῆς πορφύραν τοῦ καρδιναλίου ὁ Τραπεζούντιος Βησσαρίων ἠγωνίζετο νὰ μετατρέψῃ εἰς ὅπλα τὰς εὐλογίας τῶν ποντιφήκων καὶ μεταβάλῃ εἰς στρατευομένην ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἰδέας τὴν θεολογοῦσαν ἐκκλησίαν. Ἐνῷ δὲ ἡ μέλλησις τῆς Δύσεως μετεβάλλετο τέλος εἰς ἀδιαφορίαν, ὁ ἤδη δουλεύων Ἑλληνισμός, πληγεὶς καιρίως καὶ στένων, ἐθρηνῴδει βαρύθυμος τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. *Μακάριοι νῦν οἱ θνήσκοντες, ἐλεεινοὶ δὲ οἱ ζῶντες καὶ θρήνων ἄξιοι*, ἀνεβόα Ἀνδρόνικος ὁ Καλλιστος. Ὁ δὲ ἀνώνυμος ποιητὴς τοῦ θρήνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγίνετο ἐν τοῖς στίχοις αὐτοῦ ἡ ἠχὼ τῶν πενθίμων σκέψεων εἰς ἃς εἶχεν ἐμβάλει τὸ Ἑλληνικὸν σύμπαν ἡ ἀποφρὰς Τρίτη τῆς 29 Μαΐου 1453.

Ἦταν' ἡμέρα σκοτεινή,
ἀστραποκαϋμένη
Τῆς Τρίτης τῆς ἀσβολερῆς
τῆς μαυρογελασμένης
Τῆς Θεοκαρδουνόκαυτης
πουμπαρδοχαλασμένης.

Ἀργότερον ἐθρήνει τὴν ἅλωσιν διὰ στίχων ἀρχαϊκῶν ὁ Ἔπαρχος καὶ ἐν τῇ δημώδει ὁ Σπυρᾶκος Παπᾶ Συναδινός. Ἀλλὰ πολὺ ἀνωτέρα τῶν ποιητικῶν τούτων θρήνων, οὓς ἔγραψαν λόγιοι καὶ ἡμιλόγιοι, ὑπῆρξεν ἡ ὀδύνη ἣν ἐξεδήλωσεν ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὅστις ἐθρήνησε τὴν ἅλωσιν ποιητικώτατα, οἱονεὶ ραντίσας τοὺς αὐτομάτους αὐτοῦ στίχους δι' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ αἵματος, ὅπερ περιέβρεξε τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν τελευταίαν νύκτα κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν διεφύλαξεν εἰς ἡμᾶς ὁ χρονογράφος τοῦ Σλαβονικοῦ χρονικοῦ. Αὐτοσχέδιοι ποιηταί, ὧν τὸ ὄνομα ἐλησμονήθη, παρασυρθὲν ὑπὸ τοῦ κρυμνίζοντος τὰ πάντα χρόνου, τέκνα γνήσια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὑψωθέντες εἰς ποιητικὸν Ἱερεμίαν τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς, ἐθρήνησαν συγκινητικῶς τὴν μνήμην τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ ἔρραναν μὲ ἄνθη ἐπιτάφια τὴν πορφύραν τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος.

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίν' ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ οὐ-
[ράνια
σημαίνει κι' Ἁγιὰ Σοφιά, τὸ μέγα Μοναστῆρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι' ἑξῆντα δύο καμπάνες,
Κάθε καμπάνα καὶ Παπᾶς, κάθε Παπᾶς καὶ Διάκος,
νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νᾶβγῃ ὁ Βασιλέας.
Περιστερὰ κατέβηκε ἀπὸ τὸ Μοναστῆρι:
— Πάψετε τὸ χερουβικὸ νὰ χαμηλώσουν τ' Ἅγια!
Παπᾶδες πᾶρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς κεριὰ σβυστῆτε
Γιατ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψῃ.
Μόν' στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιὰ ν' ἄρθουν τρία κα-
[ράβια
Τόνα νὰ πάρῃ τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τὴν Ἅγια Τράπεζά μας
Μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγα-
[ρίσουν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ψάλλων ἀκόμη ἐκείνους τοὺς στίχους, ἐνωτιζόμενος ἀκόμη τῶν θρύλλων τούτων οἱονεὶ παρίσταται ἔτι εἰς τὴν τελευταίαν λειτουργίαν, οἱονεὶ ἀκροᾶται τῆς ἀπηχήσεως τῶν τελευταίων ἐν κιν-

δύνῳ κρουομένων σημάντρων καὶ κωδώνων τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ δημώδης παράδοσις καὶ ἡ ποίησις τοῦ λαοῦ περιέβαλον τὸν τελευταῖον μάρτυρα διὰ μυστηριώδους τινὸς περιπαθείας καὶ τὴν ὥραν τῆς πτώσεως τῆς Πόλεως καὶ τοῦ θανάτου του διὰ τραγικῆς τινὸς καὶ φανταστικῆς αἴγλης. Ἡ τελευταία λειτουργία ἔμεινεν ἀτελείωτος. Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας δακρύει καὶ μόνον τὴν παραμυθεῖ φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ λέγουσα:

Σώπασε Κυρὰ Δέσποινα,
Μὴ κλαίγῃς, μὴ δακρύζῃς
Πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς
Πάλι δικῆ Σου εἶναι
Κ' ἡ Πόλη κι' Ἀγιὰ Σοφιὰ
Πάλι θὰ χριστιανέψουν
Καὶ θρόνο οἱ βασιλιάδες μας
Ἐκεῖ πάλι θὰ στήσουν.

Καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἀπέθανε· κοιμᾶται, κοιμᾶται ὕπνον βαθὺν καὶ μακραίωνα ἐν τῷ μυστηριώδει σπηλαίῳ ὑπὸ τὸν Πύργον κατὰ τὴν Χρυσόπορταν. Τὸ Σπήλαιον οὐδεὶς Τοῦρκος εἶδεν, οὐδὲ γνωρίζει. Τὸ γνωρίζει μόνον ἡ εἰς τὴν νεκρανάστασιν τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου Πίστις — ἡ τυφλή, ἡ φανατικὴ Πίστις — τοῦ ἀλυτρώτου γένους τὸ ὁποῖον παρηγορεῖται πάντοτε πιστεύουσα ὅτι:

Δὲν εἶν' αὐτὴ ἡ Πατρίδα μας
ἀλλὰ φθάνει ἀπὸ πέρα ὡς πέρα
Ποῦ κλαῖν' οἱ σκλάβοι ἀδελφοὶ
Στὸν σκλαβωμέν' ἀέρα.

Ὅτι:

Δὲν εἶν' αὐτὴ ἡ Πατρίδα μας
Ἀλλὰ φθάνει μακρυὰ καὶ γύρα
Ὡς τὴν μεγάλην Ἐκκλησιὰ
Μὲ τὴν κλεισμένη θύρα.

Ὅτι:

Δὲν εἶν' αὐτὴ ἡ Πατρίδα μας.
Μὰ φθάνει πέρα ὡς πέρα
Ποῦ τὸ σπαθί μας κι' ὁ Σταυρὸς
Θὰ φθάσουνε μιὰ μέρα.

Ἀλλ' ἂς παρακολουθήσωμεν τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις, τὰ ὄνειρα καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὅστις φανταζεται ὅτι δὲν ἀπεμακρύνθησαν καὶ δὲν ἀπεμαράνθησαν τὰ πάντα, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν ἐμαράνθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Καρδίᾳ, ὅτι ἔχομεν ν' ἀναγνώσωμεν φαιδρὰς ἱστορικὰς σελίδας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν θὰ παρουσιασθῇ καὶ παλιν τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Πράγματι, ζωηρόταται καὶ συγκινητικώταται εἶναι αἱ ἀναμνήσεις τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ πόθοι, αἱ Ἐθνικαὶ ἐλπίδες καὶ τὰ ὄνειρα τὰ ὁποῖα συνέδεσεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα καὶ τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους.

Ἔμεινε ἀλειτούργητος ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἡ μεγάλη ἐκκλησία; Ἡ ἡμισέληνος ἐθριαμβεύσεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ψυχῇ τὸν Σταυρὸν, ὅστις ὑψοῦτο ἀντ' αὐτῆς; Ὄχι! Ὄχι! λέγουσιν αἱ παραδόσεις τῆς φυλῆς μας. Ὄχι! λέγει ὁ Ἑλληνικὸς Λαός.

Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριευθῇ ἡ Πόλις. Ἦτο ἀπίστευτον ὅτι θὰ καταλάβουν Τοῦρκοι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Καὶ ἡ αἴσθησις ἡ κατέχουσα τότε τοὺς συγχρόνους κατέχει καὶ σήμερον ἀκόμη διὰ τῶν αἰώνων τὸ Ἑλληνικὸν Σύμπαν. Αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς οἱ διηγούμενοι τὰ τῆς Ἁλώσεως προσθέτουσιν ὅτι οἱ ὕστατοι ἀμύντορες τῆς μετ' ὀλίγον ἁλισκομένης πόλεως δὲν ἐπίστευον ὅτ' ἦτο δυνατὸν νὰ κυριευθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἐπίστευον ὅτι θὰ εἰσήρχοντο ἴσως Τοῦρκοι εἰς τὴν Πόλιν, ὅτι θὰ προεχώρουν, ἀλλ' ὅτι, ὅτ' ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Ταύρου ἢ κατ' ἄλλους χρονογράφους ὅτ' ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν κίονα τοῦ Κωνσταντίνου, θὰ ἔπαυεν ἡ ἀντίστασις, διότι ἐπὶ τοῦ κίονος ἐκείνου εὑρισκετο ἀνὴρ ἐπαίτης, βασιλεὺς λησμονημένος, ὅστις ἀνιστάμενος θὰ ἐλάμβανε ρομφαίαν παρ' ἀγγέλου ἀΐφνης παρουσιαζομένου καὶ θὰ ἀπεδίωκε τοὺς εισελάσαντας εἰς τὸ Ἄστυ Τούρκους καὶ θὰ κατεδίωκεν αὐτοὺς μέχρι τοῦ Μονοδενδρίου τῆς πατρίδος τοῦ Μωάμεθ. Ποῦ εἶναι τὸ Μονοδένδριον, ἡ πατρὶς ἡ ὑποτιθεμένη τοῦ Μωάμεθ, μέχρι τῆς ὁποίας θὰ καταδιώξῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ φύλακος ἀγγέλου ὁ ἐπαίτης καὶ πενιχρὸς καὶ λησμονημένος βασιλεύς, ὁ Πτωχολέων, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὸν ἄλλαι παραδόσεις, τοὺς τολμήσαντας νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἧς ἐν μέσῳ ἵστατο ἡ Ἁγία τοῦ Θεοῦ Σοφία; Τὸ Μονοδένδριον τῶν ἡμερῶν τῆς Ἁλώσεως εἶναι ἡ καλουμένη παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ *Κόκκινη Μηλιά*. Ἐν ἀγνώστῳ μέρει τῆς Ἀσίας ὑπάρχει μηλέα παράγουσα μῆλα κόκκινα, καὶ ἔχουσα καὶ τὰ φύλλα κόκκινα, καὶ μέχρις ἐκεῖ θὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ὁ ἀνιστάμενος καὶ πάλιν Ἑλληνισμός. Τὸ ἓν τρίτον τότε τῶν Τούρκων θὰ βαπτισθῇ, λέγει ἡ παραδοσις, τὸ ἄλλο τρίτον θὰ φονευθῇ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τρίτον θὰ ἐπιζήσῃ ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Μωάμεθ, εἰς τὸ Μονοδένδριον τῶν Βυζαντινῶν, εἰς τὴν Κόκκινην Μηλιὰ κατὰ τὴν παραδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Καὶ δὲν θὰ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἔκτοτε θ' ἀνοιχθῶσιν αἱ πύλαι τῆς Ἁγίας Σοφίας. Μυστικῶς δὶς ἀνεῴχθησαν κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Τῷ 1522, διηγεῖται χρονικόν τι, ἐνῷ μετέβαινον οἱ δερβίσαι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἱεροσύλως, ἤκουσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ψαλμῳδίας, τὸ *Χριστὸς Ἀνέστη*, καὶ εἶδον φῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μέγα καὶ εὗρον τὰς πύλας αὐτῆς ἀνεῳγμένας. Ἔμφοβοι ἀνήγγειλαν τὸ θαῦμα εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις σπεύσας ἐπὶ τόπου ἀνεβίβασεν ἄνδρας εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἵνα ἴδωσι πόθεν τὸ φῶς προήρχετο, διότι ὑπέθετον ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀνθρώπινα ἔργα. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐρεύνης ἐκείνης ἐπείσθησαν, ὅτι δὲν προήρχοντο ἐκ τῶν χριστιανῶν, καθ' ὧν ἕνεκα τούτου ἐξεμάνησαν. Μετὰ δὲ 200 ἔτη καὶ 42 τῷ 1764, Ἄγγλος περιηγητής, ὁ Chaudler, διηγεῖται, ὅτι ἐφάνη

ἀΐφνης μαγικὸν μετέωρον ὑπὲρ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τοῦρκοι καὶ Ρῶσσοι εὑρίσκοντο τότε ἐν διαστάσει καὶ αἱ στασιαστικαὶ κινήσεις ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Γεωργίας ἐν Ἀσίᾳ παρέσχον εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ μετέωρον ἐκεῖνο ἦτο προαγγελία ἀπελευθερώσεως, ἡ δὲ ἐνθάρρυνσις αὐτῶν εἶχε μεταδοθῇ ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὡς δὲ τότε ἄγνωστοι μελῳδίαι ἠκούσθησαν καὶ φῶς μὴ ἀφθὲν ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπου ἐφώτισε τοὺς θόλους τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, οὕτω πιστεύει ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ὅτι μίαν ἡμέραν θ' ἀνοιχθῇ ἡ μυστικὴ θύρα καὶ θὰ ἐξέλθῃ πάλιν ὁ ἱερεὺς ὁ ἀφήσας ἀσυντέλεστον τὴν τελευταίαν λειτουργίαν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ.

Ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Μωάμεθ, λέγει ἡ παράδοσις, εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν παρέλαβεν ὁ λειτουργῶν ἱερεὺς τὸ δισκοπότηρον καὶ ἐκρύβη διὰ θύρας μυστικῆς, ἥτις ἐκλείσθη ὄπισθεν αὐτοῦ διὰ λιθίνου τείχους καὶ ἐκεῖθεν ἔφυγεν εἰς οὐρανούς. Ἐπὶ αἰῶνας ἐδείκνυον αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὅτε κατὰ τὰ ἔτη 1847—1849 ἐπὶ Ἀβδοὺλ Μετζὶτ ἔγειναν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ αἱ ἐπισκευαὶ ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιτέκτονος Φοσσάτη, τότε ἡ θύρα ἐκείνη ἀνοιχθεῖσα εὑρέθη ἄγουσα εἰς μικρὸν παρεκκλήσιον καὶ κλίμαξ μακρὰ ἔφερε πρὸς ἄγνωστον χάος, μέσῳ ἐρειπίων. Ὁ ἱερεὺς δὲν ἐξῆλθεν ἔκτοτε πλέον κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τῆς θύρας ἐκείνης, ἀλλ' ὅταν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἡμισέληνον ὁ Σταυρός, τότε θὰ ἐξέλθῃ πάλιν ὁ κεκρυμμένος λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου καὶ θὰ συμπληρώσῃ τὴν διακοπεῖσαν λειτουργίαν. Ἐν συνόλῳ ἰδοὺ πῶς ἐν δημῶδες ᾆσμα ἱστορεῖ τὰ τῆς Ἁλώσεως·

Ἔπαψ' εὐτὺς ἡ λειτουργιὰ
σωπᾶσαν οἱ ψαλτάδες
Ἡ ἐκκλησι' ἀναστέναξε,
σόυστῆκαν τὰ κανδύλια,
Οἱ 'κόνες ἄρχισαν νὰ κλαῖν
νὰ χύνουν μαῦρα δάκρυα,
Κι' ὁ βασιλιὰς μετάλαβε,
μὲ τὸ φουσᾶτο τ' ὅλο,
Καὶ στἄλογό του χύθηκε
νὰ πάει νὰ πολεμήσῃ.

Οὐδ' ἐκρύβη οὕτω κατὰ τὰς παραδόσεις μόνος ὁ λειτουργῶν ἱερεύς, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος σῴζονται ἀνάλογοι παραδόσεις. Ἡ ἱστορία διηγεῖται ἀληθῶς, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔπεσε τὴν ἡμέραν τῆς ἁλώσεως παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ καὶ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἔκειτο ἄταφος καὶ ἀδιάγνωστος μεταξὺ τῶν πεσόντων. Τότε ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ εὑρεθῇ τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ πτῶμα. Ὁ δὲ ἠγαπημένος χρονογράφος τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ὁ Φραντζῆς, λέγει, ὅτι τρεῖς ἐκράτουν περὶ τοῦ Βασιλέως διαδόσεις. Τινὲς μὲν ἔλεγον ὅτι ἐφονεύθη μαχόμενος, ἄλλοι διέδιδον ὅτι εἶχε φύγει, καὶ ἄλλοι ἐπίστευον ὅτι ἦτο που κεκρυμμένος. Ἐν τούτοις μαρτυρεῖται ὅτι ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ ἐξετασθῶσι τὰ πτώματα ὅπως διαγνωσθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Κωνσταντίνου. Διεγνώσθη δὲ ἐκ τῶν ἐρυθρῶν χρυσῶν βασιλικῶν πεδίλων, ἅτινα ἔφερον τὸν χρυσοῦν δικέφαλον ἀετόν. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ προσήχθη κατὰ τὸν Δοῦκα πρὸς τὸν Μωάμεθ τὴν ὥραν καθ' ἣν συνεζήτει μετὰ τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ. Δύο γενίτσαροι παρουσιάσθησαν καὶ ἀντεδιετείνοντο χάριν ἀμοιβῆς, ὅτι αὐτοὶ εἶχον φονεύσει τὸν Αὐτοκράτορα. Ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν ἀποτετμημένην τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ πτώματος. Ἤχθη δ' αὕτη πρὸς τὸν Σουλτάνον, ὁ δὲ Λουκᾶς Νοταρᾶς καὶ ἄλλοι προϋχοντες ἀνεγνώρισαν τὴν κεφαλὴν τοῦ Βασιλέως. Ἀλλ' ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς δὲν πιστεύει ὅτι ἀπέθανεν ὁ Βασιλεύς του, οὐδ' ὅτι ἡ κεφαλή του, ἂν ἐφονεύθη, περιέπεσεν εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων καὶ μισαρῶν ἡμῶν ἐχθρῶν Μουσουλμάνων. Ἂν ὁ Βασιλεὺς ἐφονεύθη καὶ δὲν ἀπελιθώθη ἵν' ἀναστηθῇ κάποιαν Μεγάλης τοῦ Ἔθνους Ἀναστάσεως Ἡμέραν, τότε τὴν κεφαλὴν τοῦ Κωνσταντίνου τὴν ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν ἀπέκρυψαν ὡς λατρευτὴν εἰκόνα οἱ συμπολεμισταί του, ἀλλ' ὄχι, ποτὲ — ποτὲ δὲν θὰ πεισθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὅτι περιῦβρίσθη εἰς χεῖρας ἀπίστων! Ἓν μάλιστα ὡραῖον δημῶδες ᾆσμα, ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ θαύματος τούτου δοξασίας του:

« Ψηλὰ 'ς τ' Ὀλύμπου τὴν κορφή,
'ς τοῦ Ἀϊ-Λιᾶ τὴ ράχη,
Χουσὸς δικέφαλος ἀπτὸς
'καθόνταν 'ς τὸν προσήλιο,
Κρατῶντας μεσ' 'ς τὰ νύχιά του
κεφάλι ἀντρειωμένου.
Κι' ἐκεῖ ποῦ 'μοιρολόγαε
καὶ τὸ γλυκοφιλοῦσε,
Ἄλλος ἀπτὸς ἐδιάβαινε
καὶ τὸν 'ρωτάει μὲ πόνο:
— « Καλή σου μέρα μπράτιμε!
— Καλῶς μού τον τὸν β' ἀμη

— « Μπράτιμε, τίνος εἶν' αὐτὸ
τὸ μαῦρο τὸ κεφάλι
Ποῦ τὸ κρατᾶς ς' τὰ νύχιά σου,
ς' ἂν νὰ 'ταν ἄγια κάρα;
Καὶ τὸ κρατᾶς περίλυπα
καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα;

— Βλάμη μου, σὰ μὲ ρώτησες
νὰ σοῦ τὸ 'μολογήσω:
Ἀντίπροχθες ἐδιάβαινα
τῆς Πόλης τὰ λιμάνια
Κι' εἶδα τὴν Πόλι Τοῦρκικη
τὴν Πόλι σκλαβωμένη
Εἶδα τὴν Ἀϊ-Σοφιὰ τζαμὶ
καὶ τοὺς Ἀϊ-Ἀποστόλους
Καὶ τοῦ 'δικοῦ μας Βασιλιᾶ
κομμένο τὸ κεφάλι
Ἀποθεμένο κι' ἔρημο
σὲ μιὰ κολῶν' ἀπάνω,
Κι' οἱ Τοῦρκοι 'πέρναγαν 'μπροστὰ
καὶ τὸ περιγελοῦσαν.

'Σταμάτησα τὸ δρόμο μου
καὶ σκύβω καὶ τ' ἁρπάζω
Νὰ μὴ μᾶς τῶχουν τὰ σκυλιὰ
καὶ μᾶς τὸ μαρτυρήσουν.
Θὰ τὸ ψυλάγω 'ς ἂν αὐγὸ
'ς τὴ μαύρη τὴ φωλιά μου,
Κι' ὅταν περάσουν αἱ καιροὶ
καὶ σώσουνε τὰ χρόνια,
Καὶ λάμψ' ἡ 'μέρα ποθητὴ
νὰ Χριστιανέψ' ἡ Πόλι,
Σ' τὴ θύρα τῆς 'Αγιᾶς Σοφιᾶς
θὰ πάω νὰ τὸ βάλω
Νὰ ζωντανέψῃ φοβερὸ
καὶ τὴν Τουρκιὰ νὰ διώξῃ».

Εἶναι δὲ λίαν περίεργος ἡ δοξασία τῆς 'Ελληνικῆς ψυχῆς, ὡς πρὸς τὸν ἥρωα τελευταῖον Κωνσταντῖνον. Εἴτε ἐμαρμαρώθη εἴτε ἐφονεύθη, ὁ 'Ελληνικὸς Λαός, πρεσβεύει ὅτι δὲν ἀπέθανεν ἀλλ' ὅτι ζῇ!... 'Ως πολλοὶ τῶν μύθων παριστάνουσι τοὺς μεγάλους ἄνδρας μέλλοντας νὰ ἀναστηθῶσιν οὐχὶ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τῆς νάρκης ἢ τῆς ἀφανείας, (διότι διὰ τοὺς ἥρωας δὲν ὑπάρχει θάνατος), ὡς οἱ Γερμανοὶ μυθολογοῦσι περὶ τοῦ Βαρβαρόσσα ὅτι κοιμᾶται ἀναμένων καλλίτερον χρόνον ἵνα ἐμφανισθῇ καὶ πάλιν καὶ παραμένει αὐξομένης τῆς γενειάδος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν τράπεζαν τὴν λιθίνην, οὕτω καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος διὰ τὸν 'Ελληνικὸν Λαὸν δὲν εἶναι νεκρός, ἀλλὰ κεκρυμμένος, ἢ μετεμορφώθη ὡς τὸν Πτωχολέοντα ἐκεῖνον τῶν ἀρχαίων μύθων καὶ ἀναμένει βελτίστους χρόνους ἵν' ἀναστηθῇ ὁ μαρμαρωμένος, ὁ ἀναμενόμενος βασιλεύς.

Πέπλος μυστηρίου, ἄλυσις συνεχείας τῶν παραδόσεων τούτων πρὸς ἀρχαιοτέρους ἢ συγγενεῖς μύθους παρέχει εἰς αὐτοὺς ἀλησμόνητόν τινα γοητείαν, ἧς γοητείας πληροῦνται πᾶσαι αἱ παραδόσεις αἱ συνδεόμεναι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἁλώσεως, πρὸς τὰ ὄνειρα τῆς ἀναστάσεως.

Ἡ μήπως πιστεύει ὁ 'Ελληνικὸς Λαὸς ὅτι ἐχάθη ἢ κατεστράφη ἢ ὅτι ὑπάρχει κατὰ χώραν ἡ ἁγία τράπεζα τῆς 'Αγίας Σοφίας; 'Ως ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἔμεινε κεκρυμμένος ἢ ἄγνωστος ἢ μαρμαρωμένος, ὅπως ἀναστηθῇ μίαν ἡμέραν χάριν τοῦ γένους, οὕτω καὶ ἡ ἁγία ἐκείνη Τράπεζα δὲν κατωρθώθη νὰ μετενεχθῇ εἰς Βενετίαν ἢ ἀλλαχοῦ κατὰ τὰς παραδόσεις, ἀλλὰ τὸ μεταφέρον αὐτὴν πλοῖον ἐναυάγησε καὶ ἔπεσεν ἡ ἁγία Τράπεζα εἰς τὴν θάλασσαν κάπου τῆς Προποντίδος. Καὶ ὅταν μαίνηται ὁ βορρᾶς καὶ ἀφρίζῃ θλώμενον παταγωδῶς τὸ κῦμα ἐπὶ τῶν βράχων καὶ ὀργιάζουσα ἡ θάλασσα καταπνίγει τὰ παμμέγιστα σκάφη καὶ τοὺς τολμηροτέρους ναυτίλους, μόνον ἓν μέρος μικρὸν τῆς θαλάσσης οὐδὲ κἂν ριτιδοῦται ὑπὸ τοῦ σάλου τῆς τρικυμίας, ἀλλὰ μένει ἀεὶ ἀδιαταράκτον καὶ γαλήνιον, τὸ μέρος εἰς ὃ ἔπεσεν ἡ ἁγία Τράπεζα τῆς Μεγάλης ἡμῶν Ἐκκλησίας. Καὶ ἔρχονται ἔτι καὶ νῦν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὰ μικρὰ πλοιάρια, ἐν ὥρᾳ τρομώδους τρικυμίας, καὶ λαμβάνουσιν εὐλαβῶς ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐκείνης τῆς κυανῆς καὶ ἀσαλεύτου ὡς ὁ οὐρανός, ἁγίασμα θεωρούμενον θαυματουργόν, εἰς ὅ,τι ἡ ἀνθρώπινος διάνοια καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν δύνανται νὰ παράσχουν βοήθειαν. Καὶ τὸ ἁγίασμα τοῦτο ἀποπνέει μῦρον χιλίων εὐωδῶν ἀποπνοιῶν καὶ εἶναι διαυγὲς ὥσπερ δάκρυ Παρθένου, αἰσθανομένης τὸ πρῶτον τῆς ψυχῆς τὸ ἄλγος!... Ὦ! πόσον πολλαὶ καὶ πόσον ὡραῖαι εἶναι αἱ παραδόσεις καὶ αἱ ἐλπίδες δι' ὧν ἡ 'Ελληνικὴ Καρδία περιβάλλει πᾶσαν ἀνάμνησιν σχετιζομένην πρὸς τὴν Μεγάλην ἡμῶν Πατρίδα!

Ὅλα 'στὸν Κόσμον εἶν' ὄνειρο
Καὶ μόνο δὲν εἶν' ὄνειρο
Τῆς Συμφορᾶς ἡ 'Αλήθεια.

λέγει ὁ Ποιητής! Οὕτω καὶ ἡ 'Ελληνικὴ Καρδία, οὐδέποτε ἤθελε νὰ πιστεύσῃ ὅτι θὰ κυριευθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις!... ὅτι θὰ καταπατήσουν τὸν Σταυρὸν 'Αγαρινοί!... ἀλλ' ἂν «*ὅλα 'στὸν Κόσμο εἶν' ὄνειρο, δὲν εἶν' ὄνειρο τῆς Συμφορᾶς ἡ 'Αλήθεια!*»

'Η καλογραία τοῦ Μπαλουκλῆ ἐτηγάνιζεν ἰχθύς. Ἔρχεται ὁ παραγυιὸς καὶ λέγει εἰς τὴν καλογραίαν· «Ἄφες τὸ τηγάνισμα. Τοῦρκοι 'μπῆκαν 'στὴν Πόλι, Τοῦρκοι θὰ πάρουν τὴν 'Αγιὰ Σοφιά». Στρέφεται ἡ καλογραία, μὴ πιστεύουσα ποτὲ ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ τοῦτο, καὶ λέγει πρὸς τὸν κακὰ ἀγγείλαντα παραγυιόν· «Ἂν τὰ ψάρια πηδήσουν ἀπὸ τὸ τηγάνι εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς τὸ ἁγίασμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τότε θὰ κυριευθῇ ἡ Πόλις καὶ θὰ μποῦν Τοῦρκοι 'στὴν 'Αγιὰ Σοφιά». Καί, ὦ τῆς Συμφορᾶς ἡ 'Αλήθεια! ὦ, τοῦ θαύματος! τὰ ψάρια ἡμίοπτα ἐπτερύγησαν καὶ κατεβυθίσθησαν εἰς τὸ ἁγίασμα. Ἦσαν ἑπτὰ ἐν ὅλῳ, πλέουσι δ' ἔτι καὶ σήμερον ἐντὸς τοῦ ἁγιάσματος ἑπτὰ ἡμιεψημμένοι ἰχθῦς, ἀναμένοντες ἴσως τὴν καλογραίαν τοῦ Μπαλουκλῆ, ἵνα τοὺς ἁλιεύσῃ τὴν ἡμέραν τῆς 'Αναστάσεως τοῦ Γένους Σύμπαντος! Ὦ, πότε θ' ἀνατειλῃ 'Ελλὰς Πατρίς μας ἡ Μεγάλη αὕτη 'Ημέρα!... Τώρα μᾶς παρηγορεῖ μόνον ἡ ἐλπίς!... 'Αλλ' ἂς παρακολουθήσωμεν μικρὸν εἰσέτι τὴν 'Ελληνικὴν Καρδίαν θρηνοῦσαν καὶ τραγῳδοῦσαν τὴν Ἅλωσιν τῆς Βασιλευούσης καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἰδιάζον τῆς ἐκφράσεως τὴν Τραπεζούντιον Μοῦσαν:

'Στὴν ἔμπαν τοῦ ἡλίου μου στέκει ὁ βασιλέας,
'ς τὴν ἔδγαν τοῦ ἡλίου μου στέκει ὁ πατριάρχης·
ὁ βασιλιάς, ὁ βασιλιάς, ὁ Ἕλλην Κωνσταντῖνος·
ψάλλουν τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ τὴν Τιμιωτέραν.

Αἴφνης πάλιν φέρει θλιβερὸν μήνυμα. 'Η μία πτέρυξ τοῦ πτηνοῦ εἶναι βεβαμμένη.

'Ο βασιλιᾶς, ὁ βασιλιᾶς παρηγοριὰ κι' παίρνει
ἐπῆρεν τέλαφρὸν σπαθίν, τέλληνικὸν κοντάριν·
τοὺς Τούρκους κρούει 'στὸ σπαθίν, τζὶ Τούρκους ['στὸ κοντάριν
τρακόσους Τούρκους ἔκοψε καὶ δέκα τρεῖς πασιάδες
Τσακιῶθεν τὸ σπαθὶν αὐτοῦ κι' ἐσκίεν τὸ κοντάριν,
κι' ὅταν ἐκαλοτήρεσεν ἀπὲς τζὶ Τούρκους ἀπέμνεν,
κι' ὅνταν ἐκαλοτήρεσεν καὶ μοναχὸς ἐπέμνεν
κι' ἀτὶν ἀτόναν ἔθαψαν στὸ χλοερὸν τουσέκιν,

Θὰ ἦτο μακρόν, ἂν τὴν ἱστορίαν τῆς 'Αλώσεως, τὰς τελευταίας ὥρας τῆς 'Αγίας Σοφίας καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς Ἐθνικῆς Ἀναστάσεως παρηκολουθοῦμεν περαιτέρω διὰ τῶν ἐξόχων ἡμῶν δημωδῶν ἀσμάτων. 'Αλλὰ δὲν θέλω νὰ κουράσω ὑμᾶς πλέον καὶ τερματίζω τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος μελέτην διὰ τῶν ὡραίων καὶ συγκινητικῶν στίχων τοῦ ἀρίστου ἐκ τῶν νεωτέρων, περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ποιημάτων — τῶν στίχων τοῦ Βιζηνοῦ, οὗτινος, ὡς ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ 'Ασύλου ἔγραψε, «*Οἱ τρανοὶ Σκοποὶ 'πῆράν του τὸν νοῦν*»! *Οἱ στίχοι τοῦ Ποιητοῦ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι διερμηνεύουν αὐτόχρημα τὸ φρόνημα τῶν τε 'Ελλήνων καὶ 'Ελληνίδων ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.* Ἐν τῷ ποιήματι ὁμιλεῖ ἡ γιαγιὰ τοῦ 'Ελληνόπαιδος καὶ διηγεῖται αὐτῷ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἥρωα Αὐτοκράτορα — Καὶ ἐρωτᾷ τὸ παιδίον:

— Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτιά σου γιαγιά, τὸν Βασιλέα;
ἢ μήπως καὶ σὲ φαίνεται σὰν ὄνειρο νὰ ποῦμαι,
σὰν παραμύθια τάχα;
— Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτιά μου ὡσὰν ἐσένα τώρα
νέα πᾶ νὰ γενῶ, 'κατὸ χρονῶ, κι' ἀκόμα τὸ θυ- [μοῦμαι
σὰν νᾶταν χθὲς μονάχα.
— Καὶ θἄρθη πάλι, ναί, Γιαγιάκα μου;
— Θ' ἀρθῇ παιδί μου, θἄρθη,
Καὶ ὅταν θὰ ἔρθη τί χαρὰ 'στὴ γῆ, τὴν οἰκουμένη
Σ' ὁποίους θὰ ζοῦνε τότε!
Διπλό, τριπλὸ θὰ πάρωμε, ἐκεῖνο ποῦ μᾶς πῆραν
Κι' ἡ Πόλι κι' 'Αγιὰ Σοφιὰ δικήμας θὲ νὰ γείνῃ.
— Πότε, γιαγιάκα μου, πότε;
— Ὅταν τρανέψῃς, γυιόκα μου, κι' ἁρματωθῇς,
Καὶ κάμῃς τὸν ὅρκο 'στὴν ἐλευθεριά, σὺ καὶ ἡ [Νεολαία,
νὰ σώσουνε τὴ χώρα.
Τότε θὲ νἄρθ' ὁ ἄγγελος κι' ἀγγελικαὶ δυνάμεις
νὰ μποῦνε, νὰ ξυπνήσουνε, νὰ ποῦν 'στὸν βασιλέα
πῶς ἦλθε πιὰ ἡ ὥρα!
Κι' ὁ βασιλεὺς θὰ σηκωθῇ τὴν σπάθην του θὰ δράξῃ,
Καὶ Στρατηγός σας θὲ νὰ μπῇ 'στὸ πρῶτό του Βα- [σίλειο
τὸν Τοῦρκο νὰ χτυπήσῃ.
Καὶ χτύπα, χτύπα, θὰ τὸν πᾶ μακρυὰ νὰ τὸν πετάξῃ
Πίσω στὴν Κόκκινη μηλιὰ καὶ πίσω ἀπὸ τὸν Ἥλιο,
ποῦ πιὰ ποτὲ νὰ μὴ γυρίσῃ.

Μὲ πόθους ἐθνικῶν ὀνείρων, μὲ ἀραχνιὰς ἀναμνήσεων γυμνοτάτων εἶναι διὰ ψήφιδωτοῦ συνειφασμένον τὸ ποίημα τοῦ Βιζηνοῦ.

Διατὶ τὰ λεπτὰ νήματα τῆς ἀραχνιᾶς τοσούτων ὡραίων ἀναμνήσεων νὰ μὴ περιπλεχθῶσιν ἔτι περὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν, καὶ μάλιστα ἐκείνων οἵτινες ἰδύνουσι τῶν ἐλπίδων καὶ ὀνείρων καὶ πόθων ἡμῶν τὰς τύχας! Ὦ! Διατὶ νὰ ὑπνώττῃ Φακίριον ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ δὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐπισήμου Κράτους; Φαίνεται ζῶσα αὕτη, πλήν, φεῦ, δὲν ζῇ, καὶ δὲν ζῇ, διότι δὲν εἶναι ζωὴ ὁ ὕπνος, ἡ σπασμωδικὴ καὶ ἄναρχος καὶ ἀσύνδετος πρὸς τὸ ὅλον κίνησις ἑνὸς βραχίονος ἢ μιᾶς βουλήσεως... Ὦ διατὶ ἀμβλυωποῦσιν οἱ φρουροὶ τοῦ Ἔθνους καὶ ὀλιγωροῦσι τὴν πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν Πατρίδα καὶ ἡμᾶς ὑποχρεώσεών των; Ὦ, διατὶ νὰ μὴν αἰσθάνωνται ὅτι, πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν δίδοται αὐτοῖς σήμερον εἶναι δώρημα κτηθὲν αἵματι καὶ δεινοῖς ἀνεκφράστοις! Πῶς δὲν φλογίζει τὰ στήθη των, τὸ πῦρ τὸ ἀναθρῶσκον τῶν πυρίνων σελίδων τοῦ Ἔθνους καὶ πῶς αὕτη κἂν φωτίζει τοὺς σκοτεινοὺς ὀφθαλμούς των τὸ ἀναβλύζον ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Δόξης φῶς; Ὦ, διατί τόσοι ἀπὸ τῆς Ἐθνικῆς ψυχῆς ἀνατέλλοντες Ἥλιοι νὰ μὴ θερμαίνουν τῆς ψυχῆς των τὴν ὁρμήν;.. 'Ελλάς! 'Ελλάς! Γλυκεῖα, Εὐγενής, 'Ωραία, Πατρίς, χώρα τοῦ Φωτός, τῆς 'Αρμονίας καὶ τοῦ Κάλλους καὶ τοῦ 'Ηρωϊσμοῦ καὶ τῆς Δόξης, εἴθε, εἴθε τὰ νεώτερα τέκνα Σου νὰ αἰσθανθῶσι τὴν τιμὴν δι' ἧς περιβάλλεις αὐτοὺς καὶ ἐξυπνήσωσι καὶ μεριμνήσωσι ὑπὲρ τοῦ Μεγαλείου καὶ τῆς ὑπερηφανείας τῆς ἱστορίας Σου!... 'Ελλάς, χώρα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοῦ Πνεύματος, πότε θ' ἀνατείλῃ ἡ Μεγάλη 'Ημέρα καθ' ἣν μία Σου κόρη θὰ γεννήσῃ τὸν ἥρωα τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ψυχῆς, ὅστις θὰ κρυμνήσῃ ἄνωθεν τοὺς νάνους καὶ θὰ σπείρῃ παντοῦ τὴν Ἰσχὺν καὶ τὸν 'Ηρωϊσμόν, ἵν' ἀναστήσῃ τὰ νεκρὰ ὄνειρα καὶ τοὺς μαραινομένους πόθους τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος;

Ὦ! ἡμέρα πανένδοξος, πότε θ' ἀνατείλῃς! Ὦ! Πατρίς μας 'Ελλάς, ποία ποτὲ ὡραία Σου κόρη θὰ δωρήσῃ Σοι τοῦ Γένους τὸν Ἐλευθερωτήν, τοῦ Ἔθνους τὸν Μεσσίαν, τῆς Φυλῆς μας τὸν Σωτῆρα, τὸν πορθητὴν τῶν δειλῶν καὶ τὸν δαίμονα τῆς μεγαλουργίας; Ὦ! εἷς τοιοῦτος, εἷς ἀλλὰ Τιτὰν τὴν καρδίαν καὶ Ἀνταῖος τὴν ψυχὴν καὶ μὲ χαλύβδινα τὰ ἐγκεφαλικὰ κύτταρα, Ἀνατροπεὺς τῆς Μωρείας καὶ Ἀδρανείας καὶ ἀναστηλωτὴς τῆς Φρονήσεως καὶ Δράσεως, ἐκεῖνος θὰ εἶναι ὁ Σωτήρ Σου, ὦ 'Ελλάς!.. Ἐκεῖνος θὰ φέρῃ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἔθνους καὶ ἐκεῖνος, μὲ τὸ δόρυ καὶ τὴν λόγχην τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀνδρείας, θὰ κλείσῃ τὸ κλέος τῆς 'Ελληνικῆς ψυχῆς καὶ θ' ἀνασύρῃ ζωντανὰς ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς 'Ελληνικῆς καρδίας τὰς 'Ελληνικὰς Παραδόσεις!

Εὐγενεῖς Γενναῖαι 'Ελληνίδες, Ἀνδρεῖοι Φιλοπάτριδες Ἕλληνες, Φιλοδοξήσατε νὰ γεννήσητε κἂν ἕνα τοιοῦτον διὰ τὴν Πατρίδα υἱόν, μίαν, διὰ νὰ γεννήσῃ τοῦ Ἔθνους τὸν Ἥρωα, κόρην, 'Ελληνίδα τὴν ψυχήν, ὡς αἱ ἀρχαῖαι Σπαρτιάτιδες. Νανουρίζετε — ἐκπαιδεύετε — τὰ τέκνα Σας μὲ τὰς 'Ελληνικὰς Παραδόσεις, μὲ τὴν 'Ελληνικὴν ψυχήν, ἥτις περικλείει τῶν Μαραθονομάχων καὶ Σαλαμινομάχων τὴν Στοναχήν, τὸν δοῦπον τῆς ὁπλῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τῆς Μουμπουλίνας τοὺς παλμούς, τοῦ Κανάρη τὰς φλόγας, τῶν Σουλιωτίδων μητέρων καὶ παρθένων τὴν πατριωτικὴν φλόγα, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰμωγὴν χιλιάδων πολλῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας, ὧν τὰ ὄνειρα καὶ οἱ πόθοι ἔχουν τέρμα καὶ σύμβολον τὴν κλεισμένην διὰ τὸν χριστιανισμὸν θύραν τοῦ Βυζαντίου!

Γεράσιμος Π. Χαλικιόπουλος.

"Ο ΓΚΙΑΟΥΡ"

«Ἔστι δίκης ὀφθαλμός».

(Συνέχεια καὶ τέλος)

ΔΕΚΑΚΙΣ ἤδη ἡ λευκὴ χιὼν ἀντικατέστησε τὰ πράσινα τῶν δένδρων φύλλα. Διὰ δεκάτην ἤδη φορὰν τὰ παιδία μετὰ λύπης ἀπεχαιρέτησαν τὰς φίλας των χελιδόνας, ἀναγκαζομένας νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν φιλόξενον στέγην ὑφ' ἣν εἶχον τὰς φωλεάς των καὶ νὰ προστρέξωσιν εἰς τὸ θάλπος τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν. Δέκα ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω γεγονότων. Πόσον μετεβλήθησαν ὅλα ἐντὸς τοῦ μικροῦ τούτου χρονικοῦ διαστήματος! Πόσον ἤλλαξαν μορφὴν τὰ πάντα! Ὁ ὡραῖος καὶ φαιδρὸς οἰκίσκος, οὗτινος οἱ λευκοὶ τοῖχοι ἐχαιρέτων ἄλλοτε φαιδρῶς τὸν ἥλιον, εἶναι σήμερον σωρὸς ἑτοιμορρόπων λίθων καὶ σεσηπότων ξύλων. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἤνθει φαιδρὰ κίνησις, μειδιῶσα ζωή, σήμερον βασιλεύει ἐρήμωσις καὶ μοναξιά. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε φαιδρὸν ᾆσμα ἀντήχει προλαμβάνων τὴν ἐμφάνισιν τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου σήμερον θλιβερὸς μόνον κρωγμὸς γλαυκὸς ἀκούεται. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε διεχέετο ἄπλετον φῶς σήμερον ζοφερὸν ἐπικρατεῖ σκότος.

Τοιαύτη ἡ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φορά. Πόσον εἴμεθα ἐγωϊσταὶ καὶ ἀλαζόνες φανταζόμενοι ὅτι εἴμεθα ἡ κρηπὶς τῆς πλάσεως, ὅτι τὰ πάντα δι' ἡμᾶς καὶ μόνον ἐγένοντο. Τί εἶναι δέκα ἢ εἴκοσιν ἢ ἑκατὸν ἢ χίλιοι στροφαὶ τῆς μικρᾶς ἡμῶν σφαίρας περὶ τὸν ἥλιόν της ἀπέναντι τοῦ Σύμπαντος; Σταγὼν ὕδατος ἐν τῷ Ὠκεανῷ, κόκκος ἄμμου ἐν τῇ Σαχάρᾳ, θὰ ἦτο τερατώδης πάλιν ἡ σύγκρισις, θὰ ἦτο σύγκρισις θάμνου πρὸς Γκαουριζανκάρ. Καὶ ὅμως τὶ δὲν ἐγένετο ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἰς διάστημα ἑξακοσίων μόνων ἐνιαυτῶν; χώρα ἐν ᾗ ἤκμαζεν ὁ πολιτισμός, ἐν ᾗ ἤνθουν πόλεις πλούσιαι καὶ εὔανδροι, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἐπίγειος παράδεισος, εἶναι σήμερον πλήρης ἐρειπίων, ἔρημος, ἀδυνατοῦσα νὰ διαθρέψῃ αὐτὰ τὰ τέκνα της. Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰ νεκροταφεῖα ἀντικαθιστῶσι τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς κήπους. Σήμερον ἀκμάζει ἐδῶ μία κωμόπολις πλουσία, πολυάνθρωπος. Μετὰ δέκα ἔτη διερχόμενος ἐκπλήττεσθε, ἐρωτᾶτε ἑαυτὸν τί ἐγένετο; Πῶς καὶ διατί μόνον ὁ ἦχος τῶν βημάτων σας πλήττει τὸ οὖς σας; Διότι οἱ *Τοῦρκοι διῆλθον ἐκεῖθεν*.

Οἱ κάτοικοι δὲ τί ἐγένοντο; Ὁ Θέμης καὶ ἄλλοι στενάζουσιν εἰς φυλακάς, ἐὰν ἁρμόζῃ ἡ λέξις φυλακὴ καὶ δὲν εἶναι παρὰ πολὺ ἄστοχος διὰ τὰς ἀκατονομάστους ἐκείνας τρώγλας, ἃς ἡ ἡλιακὴ ἀκτὶς ἔχει νὰ ἴδῃ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς οἰκοδομῆς. Ἄλλοι ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν τυράννων των διότι ἐτόλμησαν νὰ ἀναγνώσωσιν ἐφημερίδα ἐξωτερικήν, ἄλλοι διότι ἐτόλμησαν νὰ ἀποκτήσωσι περιουσίαν, ἄλλοι διότι ἐτόλμησαν νὰ εἶναι εὐειδεῖς, ἄλλοι δι' οὐδεμίαν αἰτίαν, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς τοιαύτην, τὸ ὅτι ὁ δεσπότης των ἤθελε νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερα δικαιώματα ἐπὶ τῶν οὐρὶ τοῦ Παραδείσου. Ἄλλοι τέλος κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐκεῖ συζῶσι μετὰ τῶν λύκων καὶ ἄρκτων. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἦσαν οἱ τεσσαράκοντα μαθηταὶ τοῦ ἀτυχοῦς Θέμη. Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ διδασκάλου καὶ ἀρχηγοῦ των, ἣν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσιν ἀπαράσκευοι εὑρεθέντες, ἀπετέλεσαν σῶμα ἀνταρτικόν. Τὴν ἀρχηγίαν των ἀνέλαβεν ἡ Βασιλεία, ὡς ἐκ θαύματος σωθεῖσα ὑφ' ἑνὸς τῶν μαθητῶν τοῦ συζύγου της. Ἡ γενναία Ἑλληνὶς ὑπακούουσα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ φιλτάτου της ὤμοσε νὰ τὸν ἐκδικήσῃ καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν της, διότι ἐντὸς τῶν δέκα τούτων ἐτῶν οὐχὶ ὀλίγων τυράννων τὸ αἷμα ἐπότισε τὴν γῆν . . . . .

. . . .

Καὶ πάλιν εἶνε παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἡ πόλις τῶν Σουλτάνων καὶ τῶν πασάδων ἑορτάζει ἀμέριμνος. Παντοῦ χαρὰ καὶ γέλως. Παντοῦ φῶτα. Ἓν μόνον μέλαν στῖγμα φαίνεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς φωτοχυσίας ταύτης. Παντοῦ τὰ φῶτα καὶ ὁ ἔναστρος τοῦ οὐρανοῦ θόλος, ἀντανακλῶνται εἰς τὰ ἤρεμα καὶ γαλανὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου. Ἐδῶ Σκότος μέλαν ἐπικάθηται δυσώδους μίγματος θαλασσίου ὕδατος καὶ ἀκαθαρσιῶν. Παντοῦ χαρὰ καὶ ἐλπίς, ἐδῶ λύπη καὶ ἀπελπισία. Παντοῦ ραστώνη καὶ πεποίθησις ἐπὶ τῷ μειδιάματι τῆς εἱμαρμένης, ἐδῶ μελαγχολία καὶ φρίκη. Εἶναι τὸ μπάνιο, ἡ εἱρκτὴ τῶν ἰσοβίων πολιτικῶν καταδίκων, ὁ τάφος ἐν ᾧ οἱ νεκροὶ κινοῦνται, ἐν ᾧ οἱ νεκροὶ βλέπουσι καὶ αἰσθάνονται. Δὲν τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν ζῶσι, διότι δὲν εἶναι ζωὴ ἡ τῶν ἐν αὐτῷ καταδίκων. Ὁ νεκρὸς τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν ψυχρὰν πλάκα του δὲν αἰσθάνεται. Ὁ κατάδικος ὅμως ἔχει τὰς αἰσθήσεις διὰ νὰ βασανίζηται, νὰ φονεύηται καθ' ἕκαστον λεπτόν. Ἡ φαντασία του, εἶναι ὁ χειρότερος δήμιος τοῦ σώματός του. Οἱ ὀφθαλμοί του μόνον τὸ ἐπικρατοῦν σκότος βλέπουν εὐκρινέστατα.... φαντάσματα. Τὰ ὦτά του παρ' ὅλην τὴν τοῦ τάφου του σιγήν, ἀκούουσι ..... τὴν ἀπελπισίαν.

Δέκα ὁλόκληρα ἔτη εἶναι ἐγκάθειρκτος ἐντὸς τῶν τρωγλῶν τοῦ τάφου τούτου ὁ Θέμης. Τὰ δέκα ταῦτα ἔτη τῷ ἐφάνησαν ἀτελεύτητα, αἰώνια. Ἑκατοντάκις ἄπελπις μετ' ἀτυχῆ ἀπόπειραν ἀποδράσεως, ἐπεκαλέσθη τὸν θάνατον. Ἔτη ἔχει νὰ κοιμηθῇ, ἢ μᾶλλον ἐπὶ ἔτη κοιμᾶται, ἀλλὰ κοιμᾶται ὄρθιος μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς.... μὲ τὰ φαντάσματα. Ποῦ ὁ εὐειδὴς ἐκεῖνος καὶ ἐνθουσιώδης ἐρωτόληπτος; σήμερον κατήντησε σκελετὸς ἀναπνέων. Τὸ πῶς ἔζησεν εἶναι θαῦμα. Καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς μικρὸν παιδίον πτερωτόν, ροδοκόκκινον, τόξον κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας καὶ φαρέτραν ἐπὶ τῶν ὤμων. Τὸ θαῦμα ὀφείλεται εἰς τὸν ἁγνὸν καὶ ἀληθῆ του ἔρωτα. Μία μόνον ἰδέα συνεκράτησε τὸν ἄθλιόν του βίον ἡ Βασιλεία του. Ἡ ἀπομόνωσις εἶχεν ἐξάψῃ εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὴν φαντασίαν του. Ἡ Βασιλεία του ἦτο μετ' αὐτοῦ. Τὴν ἔβλεπε, τὴν ἠσπάζετο, τὴν ἤκουε. Ἡ Λίτσα

του ἦτο παροῦσα τὸν παρεμύθει, τὸν ἐνεθάρρυνε. Κἄτι τι τῷ ἔλεγεν ὅτι δὲν ἀπέθανεν εἰσέτι ἡ ἀγάπη του. Τὸ κἄτι τι αὐτὸ τὸ γνωρίζομεν ὅλοι, τὸ ἠκούσαμεν ὅλοι. Ὅπως θέλετε ὀνομάσατέ το. Προαίσθησιν, ψυχήν, πνεῦμα, καρδίαν.... καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν ἡ λέξις οὐδὲν σημαίνει ἀρκεῖ νὰ κατανοῶμεν τὴν ἔννοιαν, ἣν θέλει νὰ ἐκφράσῃ. Ἠσθάνετο λοιπὸν ὁ Θέμης ὅτι ἔπρεπε νὰ ζήσῃ διὰ νὰ τὴν ἐπανίδῃ ἔστω ἅπαξ εἰσέτι, καὶ ἔζησε. Τὸ λογικόν του ἠδυνάτει νὰ φαντασθῇ τρόπον, συνδυασμὸν δι' οὗ νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ θέλησίς του. Ἀδιάφορον.

Τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἦτο κεκλεισμένος..., δωμάτιον λέγω διότι ἀδυνατῶ νὰ δώσω ἄλλο ὄνομα.... εἶχεν ὡς μόνον δάπεδον σιδηρᾶς ράβδους. Τὰ μεταξὺ ἐννοεῖται ἦσαν κενά. Κάτωθεν δὲ ἔρρεεν ἡ θάλασσα, δηλαδὴ ὕδωρ θαλάσσιον, δυσῶδες, ρυπαρόν, ἀνάμικτον μὲ παντὸς εἴδους ἀκαθαρσίας. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς πλημμυρίδος τὸ ὕδωρ ἀνήρχετο ἐντός. Ἦτο λοιπὸν ὑποχρεωμένος νὰ ἵσταται ὄρθιος... Μικρὰ ὀπὴ ἐν τῷ τοίχῳ ἤνοιγε καθ' ἑκάστην καὶ ἐν αὐτῷ εὕρισκε τεμάχιον μέλανος σώματος, ὅπερ ἐλέγετο ἄρτος καὶ σταμνίδιον ὕδατος ὑφαλμύρου. Ἦτο ὅλη ἡ τροφή του. Κατ' ἀρχὰς παρ' ὅλην τὴν πεῖναν τῷ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ καταβροχθίσῃ τὸ σκληρὸν ἐκεῖνο καὶ λιθῶδες σῶμα. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως συνείθισεν. Ὁ ἀνὴρ συνειθίζει εἰς ὅλας τὰς σωματικὰς στερήσεις. Αὗται εἶναι μηδὲν ἀπέναντι τῶν στερήσεων τῆς ψυχῆς, τοῦ πνεύματος. Διὰ τὸν Θέμην ἡ ἰδέα ὅτι κατετήκετο ἐκεῖ ἀνίσχυρος νὰ πολεμήσῃ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου του ἦτο ἡ φρικωδεστέρα τῶν βασάνων. Ὁσάκις διελογίζετο τοῦτο λύσσα τὸν κατελάμβανεν. Ἐφρύαττε, καθημάτου τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῶν σιδηρῶν κιγκλίδων αἵτινες ἐκώλυον αὐτὸν νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἀνεξαρτησίας.

Ὑπὸ τοιούτων λογισμῶν κατέχεται καὶ σήμερον. Μύρια σχέδια εἶχεν ἐπινοήσῃ πρὸς ἀπόδρασιν, ἀλλὰ φεῦ! ὅλα ὡς καπνὸς διελύοντο, μόλις ἐπελαμβάνετο τῆς πραγματοποιήσεώς των.

Εἶχεν ἀρχίσῃ πλέον νὰ ἀπελπίζηται, ὅτε αἴφνης ἤκουσεν ὑπὸ τὸ δωμάτιόν του ἐλαφρὸν παφλασμὸν ὡσεὶ σώματος κολυμβῶντος. Ἔκυψε τρέμων καὶ διέκρινε κύνα ρωμαλέον ὅστις ἐφαίνετο ὅτι θέλει νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ. Τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἤκουσε τὸν τριγμὸν ὃν ἐποίουν οἱ ὄνυχες τοῦ ζῴου προσπαθοῦντος νὰ ἀναρριχηθῇ ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ ἐλάσματος. Ὁ Θέμης ἔσχισεν ἀμέσως τὸ ὑποκάμισόν του εἰς λωρίδας, τὰς ἔδεσε σφικτὰ καὶ ἐκρέμασε τὸ αὐτοσχέδιον τοῦτο σχοινίον εἰς τὸν ἄγνωστον ἐπισκέπτην του. Μετ' ὀλίγον τὸ νοῆμον ζῷον ἀναρριχηθὲν ἐπέρα τὴν κεφαλήν του διὰ τῶν ἐλασμάτων καὶ ἤρχιζε νὰ γλύφῃ τὰς χεῖρας τοῦ καταδίκου. Ὡς ἀστραπὴ διέρχεται τοῦ νοός του μία σκέψις, παρατηρεῖ προσεκτικῶς τὸν κύνα καὶ τὸν ἀναγνωρίζει. Εἶναι ὁ κύων ὃν πρὸ δώδεκα ἐτῶν εἶχε δωρήσει εἰς τὴν Βασιλείαν του ὡς ἐνθύμιον. Λευκοῦλα! Λευκοῦλα! τῇ λέγει χαμηλοφώνως. Τὸ πιστὸν ζῷον ἀφίνει ἀσθενεῖς ὑλακὰς δεικνῦον τὴν χαράν του διότι ὁ κύριός του τὸ ἀνεγνώρισε. Συγχρόνως δὲ προστρίβει τὸν λαιμόν του, ὡς νὰ τῷ ἔλεγεν, ἰδὲ τί σε φέρω. Ὁ Θέμης ψαύει τὸν λαιμὸν τοῦ κυνός του καὶ ἡ χείρ του συναντᾷ σῶμα σκληρόν, εἶναι δερμάτινος σάκκος. Διὰ τῶν ὀδόντων τὸν σχίζει καὶ τί εὑρίσκει ἐντός, μίαν ρίνην. Εὐχαριστημένη ἡ Λευκοῦλα ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὰς κιγκλίδας. Ἐν τῷ ἅμα ὁ Θέμης, οὗτινος ἡ ἐλπὶς διπλασιάζει τὴν ἐνέργειαν, θραύει δύο παρακείμενα ἐλάσματα, κάμνει τὸν σταυρόν του καὶ ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ κύων προπορεύεται καὶ στρέφει τὴν κεφαλήν του ὡσεὶ νεύων αὐτῷ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ἀθορύβως διέρχονται οὕτω περὶ τὰ διακόσια μέτρα ὅτε διακρίνει εἰς εἴκοσι βημάτων ἀπόστασιν μέλαν σῶμα ἐπιπλέον τοῦ βορβορώδους ὑγροῦ. Εἶναι μία λέμβος. Ἡ Λευκοῦλα διευθύνεται πρὸς αὐτὴν καὶ ὁ Θέμης τὴν ἀκολουθεῖ. Ἐκ τῆς λέμβου κύπτει ἄνθρωπος κεκαλυμμένος διὰ μέλανος μανδύου καὶ τῷ φωνάζει ἡμιφώνως θάρρος, θάρρος Θέμη μου. Ἡ φωνὴ αὕτη δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰ ὦτα τοῦ πολυπαθοῦς καταδίκου. Εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Βασιλείας, τῆς Λίτσας του. Ἐσώθη. Μετὰ δύο λεπτὰ εὑρίσκεται εἰς τὰς ἀγκάλας της καταφιλῶν αὐτήν.

— Εἰς τὸ κουπί, γρήγορα Θέμη μου, αἱ φιλοφρονήσεις ἔπειτα τῷ λέγει, σπεῦσε πρὸς Θεοῦ, μὴ ἐννοήσωσιν οἱ φύλακες τὴν ἀπόδρασίν σου καὶ μᾶς καταδιώξωσι, θάρρος, Θέμη μου, θάρρος.

Μὲ πάλλουσαν καρδίαν ἀρχίζουσι νὰ κωπηλατῶσι. Μακρόθεν φαίνεται ἡ ἀκτὴ τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖ εἶναι ἡ σωτηρία των, ἐκεῖ σπεύδουσι. Κρέμανται μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου. Ἂν συλληφθῶσιν ἀπώλοντο διὰ παντός. Αἱ κῶπαι κάμπτονται ὑπὸ τὰς προσπαθείας των. Ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ὥρας ἀσθμαίνοντες κωπηλατοῦσι, τέλος ἰδοὺ ἡ ἀκτὴ τῆς Ἀσίας. Ἔφθασαν! Ἐσώθησαν! Εἰς τὴν παραλίαν ὑπάρχουσι πεντήκοντα ἄνδρες, φέρουσιν ὅπλα καὶ φουστανέλλαν. «Οἱ μαθηταί σου,» τῷ λέγει ἡ Βασιλεία. Τρέχουσιν ἀμέσως οὗτοι καὶ καταφιλοῦσι τὸν πολυπαθῆ ἀρχηγόν των, ὃν δὲν ἤλπιζον πλέον νὰ ἐπανίδωσι.

Μόλις ἐσώθη ἀπὸ τοὺς ἐναγκαλισμοὺς τῶν φίλων του ὁ Θέμης, στρέφεται ὄρθιος ἐπὶ βράχου πρὸς τὸ Γιλδίζ, καὶ τείνων τὴν πυγμήν του ἀνακράζει·

«Αἱμοβόρε τύραννε, σὺ ποῦ κρατεῖς τὴν πατρίδα μου δούλην, τρέμε! Ἀπάνθρωπον τέρας, ἐγέμησες τὸν κόσμον ἀπὸ χήρας καὶ ὀρφανά, τρέμε! ἡ κατάρα των θὰ σὲ εὕρῃ. Μὲ ἔθαψες ζῶντα, μὲ ἐξήλειψας τοῦ καταλόγου τῶν ζώντων· τρέμε! ἔχω τὰς χεῖρας ἐλευθέρας, τὰ δεσμά των ἐλύθησαν. Τρέμε! Νομίζεις ὅτι εἶσαι ἰσχυρός, ἀκλόνητος, ἀήττητος. Τρέμε! θὰ σὲ καταπατήσῃ ἡ δύναμις τῆς ἀληθείας, θὰ σὲ κατασυντρίψῃ ἡ δύναμις τοῦ δικαίου. Ἔφθασεν ἡ ὥρα σου».

Ὡς ἀπάντησις εἰς τὰς λέξεις τοῦ Θέμη ἠκούσθη ἀσθενὴς κρότος πυροβόλου. Ἦτο τὸ σύνθημα ὅτι κατάδικος ἐδραπέτευσεν.

Ἡ εὐτυχὴς ὁμὰς ἵππευσε καὶ καλπάζουσα διηυθύνθη πρὸς τὰ ὄρη, πρὸς τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τοῦ Ἀργαίου. Πέντε ὁλόκληρα ἡμερονύκτια ὡδοιπόρουν δι' ἀτραπῶν ἐρήμων μὴ ἱστάμενοι παρ' ὅσον ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον διὰ νὰ ἀναλάβωσι τὰς δυνάμεις των. Καθ' ὁδὸν οἱ πολυπαθεῖς σύζυγοι πολὺ ὀλίγας λέξεις ἀντήλλαξαν. Ἡ Βασιλεία τῷ διηγήθη πῶς πρὸ ἡμερῶν ἐπιστρέφουσα μὲ τὰ παλληκάρια της ἐξ Ἀδάνων, ὅπου εἶχε σώσῃ ἕνα δυστυχῆ, ὃν οἱ Τοῦρκοι ἤθελον νὰ καύσωσι ζῶντα, συνήντησαν ἐν τινι δάσει τεθαμμένον ἐν τῇ χιόνι, ἄνθρωπον τυφλόν. Ἡ κεφαλή του μόνον ἐξεῖχε καὶ θὰ ἐξέπνεεν ὅσον οὔπω ἂν μὴ ὅλως τυχαίως διήρχετο αὕτη ἐκεῖθεν. Ἐν τῷ ἅμα τὸν ἐξέθαψαν, τὸν περιέβαλψαν, τοῦ ἔδωκαν τροφὴν καὶ ὕδωρ καὶ τὸν μετέφεραν μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸ λημέρι των. Ἐκεῖ τοῦ περιεῖδεσαν τὰς πληγὰς καὶ τῷ διηγήθησαν τίνες εἶναι καὶ τίς ὁ σκοπός των, ἔπειτα τὸν ἠρώτησαν πῶς τῷ συνέβη τὸ δυστύχημα. Ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς ἦτο ἀκόμη πολὺ ἐξηντλημένος. Εἶπε μόνον ὅτι ἦτο χριστιανὸς καὶ ὅτι τὸν εἶχον θάψῃ βασιβουζοῦκοι τινές. Ἀφῆκαν λοιπὸν ἐκεῖ ἕνα νὰ τὸν περιποιῆται καὶ αὐτοὶ ἔσπευσαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ τολμηροῦ σχεδίου, τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀγαπητοῦ ἀρχηγοῦ των.

Τέλος ἐφάνη μακρόθεν ἡ νεφελογείτων κορυφὴ τοῦ Ἀργαίου. Ἐμάστισαν τοὺς ἵππους καὶ μετ' ὀλίγων ἤρχισαν νὰ ἀνέρχωνται τοὺς πρόποδας. Ἐδῶ πλέον οὐδεὶς Τοῦρκος θὰ ἐτόλμα νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ, ἦσαν πλέον ἀσφαλεῖς, ἦσαν εἰς τὰ λημέριά των.

Τὸ βράδυ καθήμενοι πλησίον λαμπροῦ πυρὸς ἤρχισαν νὰ διηγῶνται τὰ κατ' αὐτούς. Καὶ εἶχον τόσα νὰ εἴπωσιν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον! Σελίδας μακρὰς θὰ ἐπλήρουν γράφων τὰ ὅσα ἐλέχθησαν. Τί τὰ θέλετε; Ἡ εὐτυχία εἶναι φλύαρος.

Ἡ νὺξ ἦτο προκεχωρημένη ἀρκούντως ὅτε ἀφῆκαν τὸ πολυπαθὲς ζεῦγος μόνον καὶ θέσαντες σκοποὺς παρεδόθησαν εἰς τὰς παυσιλύπους ἀγκάλας τοῦ Μορφέως.

Τὴν ἑπομένην ὁ καπετὰν Θέμης ἠγέρθη ἐνωρίτατα. Ἡ Βασιλεία ἀκόμη ἐκοιμᾶτο βαθέως ἐξαντληθεῖσα ὑπὸ τόσων συγκινήσεων. Ἐλαφρὸν μειδίαμα διεγράφετο ἐπὶ τῶν χειλέων της. Τίς ἤξευρε τί θυμῆρες ὄνειρον ἔβλεπεν. Ἔκυψε περιπαθῶς καὶ μετὰ προσοχῆς μὴ τὴν ἀφυπνίσῃ τὴν ἠσπάσθη καὶ ἐξῆλθεν. Ἤθελε νὰ ἀναπνεύσῃ τὸν καθαρὸν ἀέρα, νὰ ἴδῃ τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον. Ἔξω τὰ παλληκάρια ἐκοιμῶντο ἀκόμη. Ἀθορύβως ὁ καπετὰν Θέμης διέβη, ἐκαλημέρησε τὸν ἄγρυπνον σκοπὸν καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ ὄρους. Ἐκεῖ ἐσταθη. Θέαμα ἀπεριγράπτου καλλονῆς ἐθάμβωσεν αὐτόν. Ἐπὶ τῶν ἀπέναντι καὶ πέριξ χιονοσκεπῶν κορυφῶν εἶχεν ἐπιχυθῇ ἀμυθήτως γλυκύ, ἀνεκφράστως ὡραῖον ῥόδινον χρῶμα. Ἐνόμιζες ὅτι αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ ἦσαν ἐκ χρυσοῦ. Κάτω τὸ ὀροπέδιον ἤρχιζεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ διαγράφηται εὐκρινῶς. Ἐνόμιζες ὅτι ἦτο ὡραία πλάξ φωτογραφίας ἧς αἱ λεπτομέρειαι ἐγίνοντο ἐντονώτεραι ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ ὀξέος. Ἐνόμιζες ὅτι ἦτο ὡραία ἐλαιογραφία κεκαλυμμένη διὰ λεπτοῦ πέπλου, ἧς τὴν ἄκραν ἀνήγειρε χεὶρ ἀόρατος ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἰδοὺ ἐκεῖ κάτω μικρὸς ῥύαξ. Τί ὡραῖος ὅπου εἶναι. Μόλον ὅτι τὰ ὕδατά του εἶναι παγωμένα, νομίζεις ὅτι ἔχει ζωήν, ὅτι καὶ αὐτὸς μὲ τὰς γραφικωτάτας καμπύλας του, ἐχαιρέτα τὴν ἐμφάνισιν τοῦ εὐεργετικοῦ καὶ ζειδώρου δίσκου. Ὀλίγον παραιτέρω δάση ἐκτεταμένα ἀνεγείρονται καὶ αὐτὰ τοῦ ὕπνου των. Ὁ πτερωτὸς κόσμος ὅστις κατῴκει ἐν αὐτοῖς εἶχε σπεύσῃ νὰ χαιρετήσῃ τοῦ χρυσέου τὰς ἀμέρας βλεφάρου, διὰ μυρίων κελαδημάτων, τὰ ὁποῖα ἠκούοντο εὐκρινέστερον ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης ἠρεμίας. Μόλον ὅτι ἦτο περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου, ὁ καιρὸς ἦτο ἀρκετὰ εὐκραής. Ναὶ μὲν ὑπῆρχεν ὀλίγον ψῦχος, ἀλλὰ δὲν ἦτο τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο ψῦχος τὸ ὁποῖον καταβάλλει, ἀπονεκροῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἤπιον ἐκεῖνο ψῦχος τὸ ὁποῖον ἀναζωογονεῖ καὶ ἐξεγείρει μόνον τὸ νευρικὸν σύστημα. Λάβετε λοιπὸν ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ πολυπαθὴς Θέμης ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη ὡς μόνον ὁρίζοντα εἶχε τέσσαρας ὑγροὺς τοίχους καὶ σήμερον ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὸν ἐκτεταμένον ἐκεῖνον ὁρίζοντα τὸν πλαισιοῦντα τοπίον γραφικώτατον καὶ φωτόλουστον καὶ θέλετε λάβῃ ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν τῆς θυμήρους συγκινήσεως μεθ' ἧς ἀπλήστως μονονουχὶ κατεβρόχθιζε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο θέαμα καὶ δακρυροῶν ἐψιθύριζε·

... Θεέ, ὑμνοῖ τὴν Δόξαν Σου, ἡ νὺξ καὶ ἡ ἡμέρα...

Τόσον ἦτο βεβυθισμένος εἰς τὴν γλυκεῖαν ῥέμβην, ὥστε δὲν ἀντελήφθη χεῖρα ἥτις περιπαθῶς ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ ὤμου του καὶ μόνον ὅτε ἡ θελκτικὴ φωνὴ τῆς Βασιλείας ἔπληξε τὸ οὖς του συνῆλθεν. Εἶχε καὶ αὐτὴ ἐγερθῆ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ εἶχε σπεύσῃ εἰς συνάντησίν του.

Ἐν ᾧ λοιπὸν οἱ σύντροφοί των ἡτοίμαζον τὸ πρόγευμα, αὐτοὶ ἐκάθησαν ἐκεῖ, ἀπολαμβάνοντες ἐν ἀνέσει τῆς μαγευτικῆς πρὸ αὐτῶν θέας. Ἀρκετὴν ὥραν ἦσαν ἐκεῖ λησμονοῦντες πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως τὸν ἄθλιον τοῦτον κόσμον, ὅτε αἴφνης εἶδον ἐνώπιόν των, γονυπετῆ τὸν τυφλόν, ὃν εἶχε σώσῃ ἡ Βασιλεία. Μαθὼν ὅτι εἶχε σωθῆ ὁ Θέμης παρὰ τοῦ περιποιουμένου αὐτὸν εἶχεν ἐπιμόνως ζητήσῃ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ πρὸς αὐτόν.

Ἔσπευσαν ὁ Θέμης καὶ ἡ Βασιλεία νὰ τὸν ἐγείρωσι καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσωσι τί θέλει ἀλλ' οὗτος μὲ φωνὴν σεγκεκινημένην τοῖς εἶπεν·

«Ὄχι, γονυπετὴς μόνον πρέπει νὰ σᾶς καθικετεύσω. Σᾶς ἔχω προξενήσῃ πλεῖστα κακὰ χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτευθῆτε κἄν. Λάβετε οἶκτον καὶ συγχωρήσατέ μοι, σεῖς ἄγγελοι οὓς ὁ Θεὸς ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τὸν πλήρη κακίας. Συγχωρήσατέ μοι διὰ τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα σᾶς ἔκαμα νὰ ὑποφέρητε. Βλέπω ὅτι δὲν μὲ ἀναγνωρίζετε καὶ ὅτι πρέπει νὰ σᾶς εἴπω τίς εἶμαι. Εἶμαι ὁ Μουράτ, ὁ ἐξωμότης, ὁ Μουράτ ὅστις σᾶς προέδωκα, ὁ Μουράτ ὅστις ἐγενόμην αἴτιος τῆς καταστροφῆς σας, ὡς καὶ τόσων ἄλλων. Μὴ ταράττεσθε, ἡ ἔχιδνα δὲν ἔχει πλέον ἰόν, κατέστη ἀνίσχυρος. Ἡ θεία Πρόνοια μὲ ἐτιμώρησε πολὺ σκληρά. Ἀλλ' εἰπέτε λοιπὸν ὅτι μὲ συγχωρεῖτε σεῖς τοὐλάχιστον. Τότε θὰ δύνηθῶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος μόνος εἶναι ἱκανὸς νὰ μοὶ παράσχῃ τὴν λήθην. Ναὶ σᾶς ἐξορκίζω εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σας, δι' ὧν ἀπολαμβάνετε τῆς μαγευτικῆς τοῦ κόσμου θέας καὶ ὧν μὲ ἐστέρησεν ἡ τιμωρία τῶν ἐγκλημάτων μου, γίνετε εὔσπλαγχνοι πρὸς ἀρχαῖον ἐχθρόν, ὅστις σήμερον ταπεινωθεὶς ἔρχεται γονυπετὴς ζητῶν συγγνώμην».

«Ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαμες, ὅσον καὶ ἂν μὲ κατέτρεξες, σὲ συγχωρῶ, Μουράτ βέη, εἶπεν ὁ καπετὰν Θέμης. Μόνον σὲ παρακαλῶ νὰ μοὶ διηγηθῆς πῶς σὲ εὑρίσκω εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, σὲ ὃν ἀφῆκα παντοδύναμον, πλούσιον, εὐτυχῆ».

— «Ἰδοὺ πῶς. Ἐπήγαινα ἔφιππος μόνος εἰς Ἰκόνιον δι' ἐπείγουσαν ὑπόθεσιν. Εἶχα ἤδη περάσῃ τὸ Καραχισὰρ καὶ διὰ νὰ φθάσω ταχύτερον ἠκολούθησα μίαν ἄλλην ὁδόν. Ἡ χιὼν ἔπιπτεν ἄφθονος καὶ μολονότι ἤμην ἐνδεδυμένος βαρύτατον μανδύαν, τὰ μέλη μου ἐπάγωναν. Εἶχε διέλθῃ ἀρκετὸν διάστημα καὶ ὁ ἵππος μου εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ κουράζηται ὅτε ἀκούω ὄπισθέν μου, δαιμονιώδη θόρυβον. Ἦτο ἀγέλη πεινα λέων λύκων, οἵτινες ἔτρεχον ὄπισθέν μου εὐτυχῶς ἀρκετὰ μακράν. Συνησθάνθην ἀμέσως τὸν σοβαρὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχον καὶ ἐκέντησα τὸν ἵππον μου, ὅστις καὶ αὐτὸς ὀσφρανθεὶς τὰ θηρία εἶχε λησμονήσῃ τὴν κόπωσίν του καὶ ἐκάλπαζε ταχέως. Εἴμεθα ὅμως πολὺ μακρὰν ἀπὸ κάθε πολίχνην, ἀπὸ καθε χάνι. Ἐπὶ δύο ὥρας ἔτρεχον οὕτω καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς ἀγρίας ἀγέλης καὶ ἡ ταύτην ἀπ' ἐμοῦ χωρίζουσα ἀπόστασις ἠλαττοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Διὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, ἦλθε στιγμή, καθ' ἣν εἶδον ὅτι μάτην ἐκοπίαζον ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ μὲ κατέφθανον, ὅτε φθάνομεν εἰς μικρὸν δάσος καρυῶν. Ἐν τῷ ἅμα σταματῶ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἵππου πηδῶ κάτω καὶ ἀναρριχῶμαι εἰς μίαν καρυάν. Ἦτο καιρὸς διότι ὁ ἵππος μου εἶχε καταβληθῆ ἐντελῶς, μετ' ὀλίγον τὸν κατέφθασαν οἱ λύκοι καὶ φρίττων ἤκουσα τὰς ὠργὰς μεθ' ὧν διεμέλησαν καὶ κατεβρόχθησαν τὸν ἀτυχῆ σύντροφόν μου. Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον σωθῆ ἀλλ' ἠπατώμην. Λύκοι τινές, μὴ προφθάσαντες νὰ λάβωσι τὸ μερίδιόν των ἐκ τοῦ ἵππου ἦλθον καὶ περιεκύκλωσαν τὴν καρυὰν ἐφ' ἧς εἶχον καταφύγῃ. Μετ' ὀλίγον ἦλθον καὶ ἄλλοι καὶ ἔπειτα πάλιν ἄλλοι καὶ ἤρχοντο καὶ ἤρχοντο ὁλονέν. Εὐτυχῶς δὲν ἀπώλεσα τὴν ψυχραιμίαν μου, ἐκάθησα ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ κορμοῦ καὶ ἐκεῖ προσεπάθησα νὰ κοιμηθῶ, γνωρίζων ὅτι οἱ λύκοι δὲν δύνανται νὰ ἀναρρηχῶνται εἰς δένδρα. Δὲν εἶχον ἀκόμη κλείσῃ τὰ βλέφαρά μου ὅτε ἤκουσα ταραχὴν μεγάλην. Ἦτο χιονοθύελλα δυνατή. Ἐτυλίχθην καλλίτερα μὲ τὸν μανδύαν μου καὶ ἔβλεπα τοὺς κεραυνοὺς οἵτινες διηυλάκουν τὸν ἀέρα καὶ ἤκουα τὰς βροντὰς αἵτινες ἀντήχουν δαιμονιωδῶς, ὅτε αἴφνης κλονίζομαι σκοτοδινιῶν καὶ παρ' ὀλίγον νὰ πέσω ἐν τῷ μέσῳ τῶν λύκων. Μία ἀστραπὴ εἶχε πέσῃ ἐπὶ μιᾶς καρυᾶς γείτονος ἐκείνης ἐφ' ἧς εἶχον καταφύγῃ. Ὁ κλονισμὸς ὃν ὑπέστην ἦτο ὁ ἀντίκτυπος. Εὐτυχῶς οὐδὲν ἔπαθα. Ἔκυψα κάτω καὶ τί νὰ ἴδω. Ἡ καρυὰ ἐφ' ἧς εἶχε πέσῃ ὁ κεραυνὸς εἶχεν ἀνάψῃ ὅλη, τὸ δὲ φρικτότερον, τὸ πῦρ εἶχε διαδοθῆ εἰς τοὺς κατωτέρους κλώνους τοῦ δένδρου μου. Θέσις ἀπελπιστική. Ἐὰν ἔμενα θὰ ἐκαιόμην ζῶν, ἐὰν κατηρχόμην θὰ μὲ κατεσπάραττον οἱ ἀδηφάγοι λύκοι οἵτινες εἶχον ἀπομακρυνθῆ ἀλλὰ μόνον τόσον ὥστε νὰ μὴ προσβάλλωνται ὑπὸ τοῦ πυρός. Ἔπρεπε νὰ σπεύσω διότι ἐὰν ἠργοπόρουν θὰ ἦτο πολὺ ἀργά. Κατέρχομαι εἰς ἕνα ἐκ τῶν πλαγίων κλώνων καὶ παρατηρήσας προσεκτικῶς βλέπω ὅτι ἤγγιζε πρὸς ἄλλην καρυάν. Κατορθόνω νὰ ἀναρριχηθῶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ οὕτω σώζομαι τοῦ πυρός. Ἐκεῖ διῆλθον ὅλην τὴν νύκτα. Ὅταν ἐγένετο ἡμέρα εἶδον κάτω, οἱ λύκοι εἶχον φύγῃ. Δὲν χάνω τὸν καιρόν μου, κατέρχομαι καὶ ἀρχίζω δρομαίως νὰ περιπατῶ. Μόλις εἶχον ἐξέλθῃ τοῦ δάσους ἀκούω πάλιν φοβερὰν κραυγήν. Ἦτο πάλιν εἷς λύκος ὅστις ὑπὸ τῆς πείνης βιαζόμενος δὲν εἶχε φύγῃ, ἐξάγω τὸ πολύκροτόν μου τὸν σημαδεύω, τὸν ῥίπτω κάτω νεκρὸν καὶ ἐξακολουθῶ τὸν δρόμον μου. Μετ' ὀλίγον βλέπω πάλιν ἄλλους λύκους οἵτινες μὲ κατεδίωκον. Αἱ δυνάμεις μου εἶχον ἀρχίσῃ νὰ ἐκλείπωσι, μόλον τοῦτο ὁρμεμφύτως πως ἔτρεχον ἀκόμη, ἀλλὰ μάτην, διότι οἱ λύκοι μὲ κατέφθανον. Ἦσαν περὶ τοὺς εἴκοσι. Οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν ἐρυθροὶ ἐκ τῆς λύσσης. Εἶχον ἕνδεκα σφαίρας εἰς τὰ δύο πολύκροτα καὶ δύο εἰς δύο πιστόλια δέκα τρεῖς, οἱ λύκοι ἦσαν εἴκοσιν, ἀλλ' ἤλπιζον ὅτι ἂν κατώρθωνον καὶ δέκα μόνον νὰ φονεύσω οἱ ἄλλοι θὰ ἐφοβοῦντο καὶ θὰ ἔφευγον. Ἔνδεκα φορὰς ἐπυροβόλησα καὶ ἕνδεκα λύκοι ἔπεσαν νεκροί. Τέσσαρες φοβηθέντες ἔφυγον, οἱ ἄλλοι ὅμως ἐπέμενον. Εἷς ἐξ αὐτῶν ὁρμᾷ μὲ ἀνοικτὸν τὸ ῥύγχος καὶ σπινθυροβολοῦντας ὀφθαλμούς, κατορθώνω νὰ ἀποφύγω τὸ κτύπημα, τὸ θηρίον ἀποτυχὸν πίπτει κατὰ γῆς μὲ τοσαύτην ὁρμὴν ὥστε καταθραύει τὴν κεφαλήν του. Ἐπωφελοῦμαι τοῦ τρόμου τῶν θηρίων καὶ κενόνω τὰ δύο πιστόλιά μου καὶ φονεύω ἄλλα δύο. Ἔμενον μόνον δύο, ἀλλὰ ἤμην καὶ ἐγὼ ἐξηντλημένος μόνον ὅπλον ἔχων πλατεῖαν μάχαιραν. Ὁρμοῦν καὶ οἱ δύο ὁμοῦ ἐναντίον μου, κατορθώνω νὰ ἀποφύγω τὸν ἕνα, ἀλλ' ὁ ἄλλος μὲ κτυπᾷ εἰς τὸ στῆθος μὲ τόσην δύναμιν ὥστε πίπτω ἐν μέσῳ τῶν δύο θηρίων. Διὰ τῶν ὀδόντων τῶν ποδῶν καὶ τῆς μαχαίρας παλαίω κατ' αὐτῶν, κατορθόνω νὰ φονεύσω τὸν ἕνα, ὑψῶ τὴν μάχαιραν καὶ καταφέρω δι' ὑπερτάτης προσπαθείας κτύπημα σφοδὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τελευταίου Ἐνόμισα ὅτι τὸν ἐφόνευσα ἀλλ' ἠπατώμην. Ἐν τῷ τελευταίῳ σπασμῷ του μοῦ καταφέρει κτύπημα ἐπὶ τοῦ προσώπου, αἰσθάνομαι πόνον δριμύτατον. Οἱ ὀξεῖς τοῦ θηρίου ὄνυχες μοὶ εἶχον κατασχίσῃ

τὸ πρόσωπον, ἐξορύξῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ ὅ,τι ἠσθάνθην, μόνον οἱ κολαζμένοι ἐν τῷ Ἅδῃ θὰ αἰσθάνωνται, ἐνόμιζον ὅτι ἔχυσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ζέοντα μόλυβδον. Τὸ θηρίον ἐκ τῆς ὑστάτης ταύτης προσπαθείας καταβληθὲν εἶχεν ἐκπνεύσῃ, ὅτε ἀμυδρῶς πως ἐνθυμοῦμαι· βλέπω ἄνωθέν μου ἀνθρώπους ὡπλισμένους, ἦσαν Βασιβουζοῦκοι, οἵτινες ἰδόντες τὸ σύμπλεγμα ἔτρεξαν νὰ ἴδωσι τί συμβαίνει. Κατορθώνω νὰ ψελλίσω τουρκιστί, βοήθεια! οἱ ὀφθαλμοί μου κλείονται, ἔχασα τὰς αἰσθήσεις μου.

Ἀγνοῶ πόσον διήρκεσεν ἡ λιποθυμία μου. Τὸ μόνον ποῦ ἐνθυμοῦμαι εἶναι ὅτι ὅταν συνῆλθον εἰς ἐμαυτὸν ἠσθανόμην καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἀσύνηθες βάρος, ἀφόρητον ψῦχος. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὅλα τὰ μέλη μου ἦσαν μολύβδινα. Προσπαθῶ νὰ κινήσω τὸν βραχίονά μου τὸν πόδα μου, ἀδύνατον. Διηρωτόμην μὴ ἤμην θῦμα φρικτοῦ ἐφιάλτου. Ὄχι δυστυχῶς διότι ἤκουσα φωνάς, ὡμίλουν τουρκιστί. — Ἀμάν, ἀγάδες μου, ὅποιοι καὶ ἂν εἶσθε, λάβετε οἶκτον, διψῶ, δότε μου νὰ πίω, κατώρθωσα νὰ ψελλίσω. Γέλως ἄγριος μοὶ ἀπήντησε. — « Βρὲ παιδιά, μὰ τὸν προφήτην ὁ σκῦλος ὁ Γκιαοὺρ δὲν ἐψόφησεν ἀκόμη ». — « Τόσον τὸ καλλίτερον θὰ ψοφήσῃ 's τό χιόνι θαμμένος » ἤκουσα φρίττων. Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου ἠνορθώθησαν, διότι ἀντελήφθην τὴν θέσιν μου. Εἶχον σωθῆ ἀπὸ τὸ πῦρ, εἶχον σωθῆ ἀπὸ τοὺς ὀδόντας καὶ τοὺς ὄνυχας τῶν ἀδηφάγων λύκων, ἀλλ' εἶχον ἐμπέσῃ εἰς χεῖρας αἱμοδορωτέρων θηρίων. Οἱ ἀπαίσιοι σωτῆρές μου μὲ εἶχον ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς λύκους μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ λάβωσι τὴν εὐχαρίστησιν νὰ θάψωσι ζῶντα ἕνα Γκιαούρ. Μάτην τοὺς εἶπα ὅτι δὲν εἶμαι χριστιανός, ὅτι εἶμαι καὶ ἐγὼ Μωαμεθανὸς πιστός, τοὺς εἶπα τίς εἶμαι. Δὲν ἠθέλησαν νὰ μὲ πιστεύσωσιν. Οἱ ἄνανδροι δημιοί μου καγχάζοντες καὶ γελόντες ἔφυγον. Ἠγνόουν ποῦ εὑρισκόμην, εἰς ποῖον μέρος μὲ εἶχον θάψῃ αἱ ἀνθρωπόμορφοι τίγρεις. Ἤρχισα νὰ κραυγάζω καλῶν εἰς βοήθειαν, δι' ὅσων μοὶ εἶχον ὑπολειφθῆ δυνάμεων. Αἱ ὧραι παρήρχοντο, αἱ δυνάμεις μου ἠλαττοῦντο. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχον οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐνόμιζον ὅτι εἶχον χάλυβα πεπυρακτωμένον. Ὁ πυρετὸς ἐφλόγιζεν ἅπαν μου τὸ σῶμα, τὸ στόμα μου ἔκαιεν ὡς ἡφαίστιον, τὰ χείλη μου ἦσαν πεπυρακτωμένα, ὁ λάρυγξ καταξηρος. Ταυτοχρόνως ἠσθάνθην πεῖναν ἀνηλεῆ. Πῶς κατώρθωσε νὰ ἀνθέξῃ τὸ ἄθλιον κορμίον μου εἰς τοσαύτας βασάνους ὧν καὶ ἡ μία μόνον ὑπερήρκει νὰ καταβάλῃ καὶ τὸν ἰσχυρότερον ὀργανισμὸν εἶναι ἀνεξήγητον δι' ἐμὲ μυστήριον. Αἱ στιγμαί, αἵτινες διήρχοντο μοὶ ἐφαίνοντο ἀτελεύτητοι, αἱ φρικωδέστεραι ἅς ποτε θνητὸς διῆλθε.

Τότε ἐνεθυμήθην τοὺς παιδικούς μου χρόνους, τὰς παρελθούσας εὐτυχίας, ἃς καθίστα γλυκυτέρας ἡ παροῦσα ὀδύνη. Ἀνεμνήσθην ἔπειτα τὰ κακουργήματά μου ὅλα, ὅλα τά ἐγκλήματα ὧν ὑπῆρξα ὁ ἥρως καὶ ὧν τὴν εἰδεχθῆ ἀπανθρωπίαν μόνον τότε κατενόουν. Ἐλησμόνησα τὸν πόνον, ἐλησμόνησα τὴν πεῖναν, ἐλησμόνησα τὴν δίψαν· ἐλησμόνησα ὅτι ἤμην τεθαμμένος ζῶν, ἐνεθυμούμην μόνον τὸ παρελθόν μου. Ἤκουον μόνον μίαν φωνήν, ἣν πρὸ πολλοῦ εἶχον λησμονήσῃ, ἣν πρὸ πολλοῦ εἶχον περιφρονήσῃ καὶ ἐξυβρίσῃ, τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς μου. Ἐγώ, ὁ ἄπιστος, ὁ ἄθεος ὁ μηδὲν ὅσιον καὶ ἱερὸν ἔχων, ἐγὼ ὅστις ἐκοιμήθην, ἐν ᾧ κάτω οἱ ἀδηφάγοι λύκοι περιεκύκλουν τὴν καρυὰν ἐφ' ἧς ἤμην, τὴν ὥραν ἐκείνην ἐφοβήθην, ἐπίστευσα. Σᾶς ἐξικευτεύω, ἀδελφοί, ἀκούσατέ με, πιστεύσατέ με, ἐμὲ τὸν Μουρὰτ τόν ἄθεον, ἐμὲ τὸν ἐξωμότην, ὑπάρχει Θεός, ὑπάρχει Θεία Δίκη. Τὸ ἔγκλημα τιμωρεῖται παντοτε εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

« Θεέ μου, εἶπον καὶ ἂν εἶχον ὀφθαλμούς, θὰ ἦσαν πνιγμένοι εἰς τὰ δάκρυα, Θεέ μου ἡμαρτον. Σὲ ἐβλασφήμησα, Σὲ ἠρνήθην, Σὲ ἐπολέμησα. Ἔλεος. Ἔσο εὔσπλαγχνος. Συγχώρησον ἄθλιον ἀλαζῶνα, ἀλιτήριον ἐγωϊστήν, ὅστις ἐτόλμησε νὰ ἐξεγείρῃ τὴν κεφαλὴν ἐναντίον Σου. Συγχώρησόν με, δὲν ζητῶ νὰ ζήσω. Ἡ ζωὴ θὰ εἶναι πλέον δι' ἐμὲ βάσανος, σῶσον τὴν ψυχήν μου ». Ἡ ἐκ βάθους καρδίας αὕτη προσευχή μου εἰσηκούσθη. Ἐλαφρὰ χιὼν ἤρχισε πίπτουσα. Ἦτο ὀλίγη ὥστε νὰ φοβηθῶ μὴ μὲ καταθάψῃ, ἀρκετὴ ὅμως ὥστε νὰ καταπραΰνῃ τὴν φλογίζουσάν με δίψαν. Ἀνέλαβον δυνάμεις καὶ ἐπανήρχισα νὰ ἀνακράζω « βοήθεια, βοήθεια... ». Αἴφνης ὅτε εἶχον ἀρχίσῃ νὰ ἐξασθενῶσιν ἐκ νέου αἱ δυνάμεις μου, ἀκούω φωνὰς ἀνθρωπίνους, ἐσώθην! Ἦσαν Ἕλληνες, χριστιανοί. Τίς δὲ ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ ὁ σωτήρ μου; ἐκείνη ἣν ἔβλαψα περισσότερον, ἐκείνη ἧς τὴν εὐτυχίαν εἶχον καταστρέψῃ, ἐκείνη ἧς τὸν ἄνδρα εἶχον προδώσῃ. Ἀφοῦ ὁ Ὕψιστος ηὐδόκησε νὰ ζῶ, σημαίνει ὅτι δὲν μὲ συνεχώρησεν ἀκόμη τελείως, θὰ γίνω ἄξιος τοῦ ἐλέους Αὐτοῦ. Εἶμαι ἄμματος ἀλλ' ἔχω νοῦν ἐφευρετικὸν καὶ γνωρίζω καλὰ τοὺς Τούρκους. Θὰ σᾶς χρησιμεύσωσιν αἱ συμβουλαί μου, θὰ τὸ ἴδητε Δὲν ζητῶ παρὰ τεμάχιον ἄρτου καὶ ἄν ποτε σᾶς χρειασθῆ βραχίων σιδηροῦς, καρδία ἀτρόμητος, θὰ μὲ εὕρητε πρόθυμον νὰ θυσιασθῶ ὑπὲρ ὑμῶν.

« Εἰπὲ μᾶλλον ὅτι θὰ εἶσαι ἀδελφός μας », τῷ εἶπον ὁμοῦ ὁ Θέμης καὶ ἡ Βασιλεία, « δὲν ἔχομεν παρὰ τὸ βουνό μας, ὅσον θέλεις θὰ εἶσαι σύντροφός μας ».

Ἔκτοτε ὁ καπετὰν Θέμης εἶναι ὁ τρόμος τῶν Τούρκων. Ζῇ ἀκόμη ἀδάμαστος μετὰ τῆς ἡρωΐδος τῆς συζύγου του καὶ τοῦ φίλου των Μιχαήλ, οὕτως ὠνομάζετο πρὶν ἐξωμόσῃ ὁ Μουρὰτ βέης, εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὄρη. Ὀλίγους ἔχει ὀπαδούς· ἀλλὰ δὲν ὑποχωρεῖ. Ὡρκίσθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἢ νὰ ἀποθάνῃ. Βλέπει ἄφευκτον τὸν θάνατον καὶ ὅμως δὲν ὑποχωρεῖ διότι φρονεῖ μετὰ τοῦ ποιητοῦ ὅτι·

« Ἐξ ἴσου μὲ τὸν νικητὴν εἶν' ἔνδοξος ὁ μάρτυς ».

ΠΕΤΡΟΣ Ι. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

ΕΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

ΥΠΟ

ΤΑΣ ΣΤΕΓΑΣ

Η ΑΠΟΚΡΕΩΣ

20 Φεβρουαρίου. Ὁ ΠΟΙΟΣ θόρυβος ἔξω! Διατί αἱ προσκλήσεως αὗται κραυγαὶ καὶ οὗτοι οἱ συριγμοί;.... Ἀ! ἐνθυμοῦμαι. Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἀποκρέω· διέρχονται οἱ προσωπιδοφόροι.

Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ καταργήσῃ τὰ βάκχεια τῶν ἀρχαίων χρόνων, μετέβαλεν ὅμως τὸ ὄνομα· οὗτος προεκήρυξε κατὰ τὰς ἐλευθέρας ταύτας ἡμέρας τὸ τέλος τῶν εὐωχιῶν καὶ τὴν νηστείαν ἥτις πρέπει νὰ ἕπηται. Ἀπόκρεως κατὰ λέξιν σημαίνει ἀποχὴ τοῦ κρέατος. Εἶναι ἓν χαῖρε 40 ἡμερῶν πρὸς τὰς « εὐλογημένας ἀλεκτορίδας καὶ τὰ πιμελῆ χοιρομήρια » τὰ τοσοῦτον ἐγκωμιασθέντα ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ Pantagruel. Ὁ ἄνθρωπος παρασκευάζεται εἰς τὴν ἀποχήν, ἕνεκα τοῦ κόρου καὶ παύεται τοῦ νὰ τιμωρῆται πρὸ τοῦ νὰ ἀρχίσῃ νὰ μετανοῇ.

Διατί εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς ἀνευρίσκομέν τινας ἐκ τῶν τρελλῶν τούτων ἑορτῶν; Πρέπει τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι διὰ τοὺς ἀνθρώπους τὸ λογικὸν εἶναι ἀγών, ἐξ οὗ οἱ ἀσθενέστεροι ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ἀναπαύωνται κατὰ διαλείμματα; Καταδεδικασμένοι εἰς τὴν σιωπὴν παρὰ τὴν συνήθειάν των, οἱ ἧττον σιωπηλοὶ ἀνακτῶνται ἅπαξ κατὰ μῆνα τὴν λαλιὰν καὶ δὴ ταύτην τὴν ἡμέραν· τὰ πάντα λαλοῦσι συγχρόνως ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως. Ἴσως συμβαίνει τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ὑφήλιον· ὑποχρεωμένοι καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν κοσμιότητα, εἰς τὴν εὐταξίαν, εἰς τὴν ὀρθοφροσύνην, ἀποζημιούμεθα, κατὰ τὴν ἀπόκρεων, ἐκ μακρᾶς συστολῆς· εἶναι θύρα ἠνεῳγμένη εἰς θελήσεις ἀπρεπεῖς ἕως τότε παρερριμμένας εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ ἡμετέρου ἐγκεφάλου. Διότι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς διαχύσεως, οἱ δοῦλοι καθίστανται διὰ μίαν στιγμὴν οἱ αὐθένται, καὶ τὸ πᾶν εἶναι ἐγκαταλελειμμένον εἰς τὰς *τρέλλας τῆς οἰκίας*.

Αἱ κραυγαὶ ἐπιτείνονται εἰς τὰς τριόδους, οἱ ὅμιλοι τῶν προσωπιδοφόρων πληθύνονται, πεζοί, ἐν ἁμάξαις, ἔφιπποι· εἰς τούτους θὰ παραταθῇ ἡ κίνησις, ἵνα διαπρέψωσι τὰ πλήθη ὥρας τινάς, ἵνα διεγείρωσι τὴν περιέργειαν ἢ τὸν φθόνον. ἔπειτα, αὔριον, πάντες ἀναλαμβάνουσι, κατηφεῖς καὶ κεκοπιακότες, τὸ ἔνδυμα καὶ τὰς ἀγωνίας τῆς χθές.

— Οἴμοι! διαλογίζομαι μετ' ἀγανακτήσεως ὅτι ἕκαστος ἡμῶν ὁμοιάζει τούτοις τοῖς προσωπιδοφόροις. Συνεχῶς, σχεδὸν ὁλόκληρος ὁ βίος εἶναι ἀηδὴς ἀπόκρεως.

Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ἑορτῶν χαλαρουσῶν τὴν διάνοιαν, ἀναπαυουσῶν τὸ σῶμα, τερπουσῶν τὴν ψυχήν. Δὲν δύναται ἄρά γε νὰ ἐπιτύχῃ τούτων μακρὰν τῶν ἐπιπολαίων ἡδονῶν; Οἱ οἰκονομολόγοι ζητοῦσιν ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὴν καλλίστην χρῆσιν τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἀ! ἂν ἠδυνάμην μόνος νὰ ἐφεύρω τὴν καλλίστην χρῆσιν τῶν ἀνέσεών του.

Δὲν θὰ ἀπορήσῃ τις νὰ εὕρῃ ἐργασίας περὶ αὐτῆς· τίς θὰ εὕρῃ ἀναπαύσεις; Ἡ ἐργασία πορίζει τὸν ἄρτον ἑκάστης ἡμέρας· ἀλλ' ἡ φαιδρότης δίδωσιν αὐτῷ τὴν εὐχυμίαν. Ὦ φιλόσοφοι! τεθῆτε εἰς ἔρευναν τῆς ἡδονῆς, ἀνακαλύψατε ἡμῖν διασκεδάσεις ἄνευ κτηνωδίας, ἡδονὰς ἄνευ περιφιλαυτίας, ἐπινοήσατε τέλος ἀπόκρεων, ἥτις νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἥτις νὰ μὴ προξενῇ αἶσχος οὐδενί.

Τρίτη ὥρα. Ἔκλεισα ἤδη τὸ παράθυρον. Ἀνεζωπύρησα τὸ πῦρ. Ἐπειδὴ εἶναι ἑορτὴ δι' ὅλον τὸν κόσμον, θέλω νὰ εἶναι καὶ δι' ἐμέ. Ἀνάπτω τὸν μικρὸν λύχνον ἐφ' οὗ, κατὰ τὰς μεγάλας ἡμέρας, παρασκευάζω τὸν καφέν, ὃν ὁ υἱὸς τῆς θυρωροῦ ἐκόμισεν ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ζητῶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τινὰ τῶν προσφιλῶν μοι συγγραφέων.

Ἰδοὺ κατ' ἀρχὰς ὁ ψυχαγωγικὸς ἱερεὺς τῆς Meudon· ἀλλὰ τὰ πρόσωπα αὐτοῦ ὁμιλοῦσι τὴν ἀγοραίαν γλῶσσαν. — Ὁ Βολταῖρος· ἀλλ' οὗτος ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους σκώπτων ἀποθαρρύνει αὐτούς. — Ὁ Μολιέρος· ἀλλ' οὗτος ἀπαγορεύει τὸν βίαιον γέλωτα καὶ συμβουλεύει τὴν σκέψιν. — Ὁ Lesage!... Σταματήσωμεν εἰς τοῦτον. Ἀκατάληπτος μᾶλλον ἢ σπουδαῖος παραινῶν τὴν ἀρετὴν καταγελῶν τῶν κακιῶν· ἐὰν ἡ πίκρα ὑπάρχῃ ἐνίοτε εἰς τὴν ἔμπνευσιν, αὕτη περιβάλλεται πάντοτε διὰ φαιδρότητος, βλέπει τὰς

ἀθλιότητας τοῦ κόσμου καὶ δὲν καταφρονεῖ αὐτόν, γινώσκει τὰς αἰσχρότητας αὐτοῦ καὶ δὲν μισεῖ αὐτόν.

Καταλέξωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἥρωας τοῦ πονήματός του. Ζίλ-βλάς, Φαβρίκιος, Σαγγράδος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Γρενάδης, ὁ δοὺξ δὲ Lerme, Aurore, ὁ Σκιπίων!

Ὦ γελοῖαι καὶ χαρίεσσαι εἰκόνες, φανῆτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, πληθύνατε τὴν μόνωσίν μου, μετακομίσατε ἐνταῦθα πρὸς διασκέδασίν μου, τὴν ἀπόκρεων τοῦ κόσμου, οὗτινος εἶσθε οἱ φαιδροὶ προσωπιδοφόροι.

Κατὰ δυστυχίαν καθ' ἣν στιγμὴν ποιῶ τὴν ἐπίκλισιν ταύτην, ἐνθυμοῦμαι νὰ γράψω ἐπιστολὴν μὴ ἐπιδεχομένην ἀναβολήν. Εἷς τῶν ἐν τῷ ὑπερῴῳ γειτόνων μου ἐζήτησέ μοι ταύτην χθές. Χάριεν γερόντιον, ἐπιθυμοῦν μόνον τὰς εἰκόνας καὶ τὰς χαλκογραφίας. Ἐπανέρχεται σχεδὸν καθ' ἑκάστην μετά τινος ναστοχάρτου ἢ ὀθόνης εὐτελεστάτης τιμῆς ἀναμφιβόλως, διότι γινώσκω ὅτι ζῇ εὐτελῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἣν πρόκειται νὰ συντάξω δι' αὐτὸν ἀποδεικνύει τὴν πτωχείαν του.

Ὁ μονογενὴς υἱός του, συζευχθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπέθανε, καὶ ἡ χήρα, μείνασα ἄνευ πόρων μετὰ γραίας μητρὸς καὶ παιδίου, ἔγραψε τούτῳ ἐπιστολὴν ζητοῦσα καταφύγιον. Ὁ κ. Ἀντώνιος μὲ παρεκάλεσε κατ' ἀρχὰς νὰ μεταφράσω τὴν ἐπιστολήν, ἔπειτα νὰ ἀπαντήσω ἀρνητικῶς, καὶ ὑπεσχέθην τὴν ἀπάντησιν ταύτην σήμερον. Ἂς φυλάττωμεν, πρὸ πάντων τὰς ὑποσχέσεις μας.

... Τὸ φύλλον χάρτου Bath, κεῖται ἔμπροσθέν μου· ἐβύθισα τὴν γραφίδα ἐν τῷ μελανοδοχείῳ καὶ ξέω τὸ μέτωπον ἵνα ἐρεθίσω τὴν ἔκρηξιν τῶν ἰδεῶν, ὅτε ἐννοῶ ὅτι τὸ λεξικόν μου μοὶ λείπει. Ὅθεν εἷς Παρισινὸς θέλων νὰ ὁμιλήσῃ ἀγγλιστὶ ἄνευ λεξικοῦ ὁμοιάζει πρὸς νήπια ἀφ' ὧν ἀπέσπασαν τὰς ὁδηγούσας αὐτὰ ταινίας· τὸ ἔδαφος σείεται ὑπ' αὐτὰ καὶ προσκόπτουσιν εἰς τὸ πρῶτον βῆμα. Τρέχω λοιπὸν πρὸς τὸν βιβλιοδέτην εἰς ὃν παρεχώρησα τὸν Johnson μου· κατοικεῖ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ σταυροδρομίου.

Ἡ θύρα εἶναι ἡμίκλειστος. Ἀκούω κωφοὺς κλαυθμούς· εἰσέρχομαι χωρὶς νὰ κρούσω καὶ βλέπω τοῦτον πρὸ τῆς κλίνης τοῦ συγκατοίκου του. Ὁ τελευταῖος ἔχει θέρμην σφοδρὰν καὶ μανιώδη. Ὁ Πέτρος παρατηρεῖ τοῦτο μὲ ἦθος κακῶς ἐμποδισθείσης διαθέσεως. Μανθάνω παρὰ τούτου ὅτι ὁ πατριώτης του δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐγερθῇ ἀπὸ τῆς πρωΐας καὶ ὅτι ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν χειροτέραν. Ἐρωτῶ ἐὰν προσεκάλεσαν ἰατρόν.

— Ἄ! μάλιστα! ἀποκρίνεται ὁ Πέτρος ἀποτόμως, ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ ἔχωμεν χρήματα ἐν τῷ θυλακίῳ, ἀλλὰ ὡς μόνην οἰκονομίαν ὁ *πατριώτης* ἔχει τὰ χρέη του.

— Ἀλλὰ ὑμεῖς, λέγω ὀλίγον ἔκπληκτος, δὲν εἶσθε φίλος του;

— Μὰ στιγμή! διέκοψεν ὁ βιβλιοδέτης, εἴμεθα φίλοι, ὅπως ὁ ἀγωγιάτης μὲ τὸν λαχανοπώλην, ἀρκεῖ ὁ καθένας νὰ δουλεύῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ τρώγῃ ἀπ' τὰ 'δικά του.

— Δὲν προτίθεσθε, ἐν τούτοις, νὰ ἀφίσητε αὐτὸν ἐστερημένον φροντίδων;

— Μπά! πρέπει λοιπὸν νὰ μείνω ἔξω ἀπ' τὸ χορὸ γιατὶ ὁ πατριώτης μου ἔχει πονοκέφαλο;

— Τὸν ἐγκαταλείπετε μόνον;

— Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ὑστερήσω τὴν κατάβασιν τοῦ Κουρτίλλου ἐπειδὴ ὁ πατριώτης ἔχει τὴν κεφαλὴν συγκεχυμένην; ἐρωτᾷ ὁ Πέτρος δρυμέως· ἔχω συνέντευξιν μετ' ἄλλων παρὰ τῷ πατρὶ Δεσνουαγέ· ἐκεῖνοι ποῦ πονοῦν τὴν καρδιά τους ἂς πάρουν γλυκύρριζαν.

Οὕτως ὁμιλῶν, λύει δέσμην, ἐξ ἧς ἐξάγει ἐνδυμασίαν ξυλεκφορτωτοῦ καὶ ἀσχολεῖται περὶ τὸν μετεμφιεσμόν του.

Μάτην πειρῶμαι νὰ τὸν ἀνακαλῶ εἰς τὰ αἰσθήματα ἀδελφικῆς ἀγάπης διὰ τὸν δυστυχῆ, ὅστις στενάζει ἐκεῖ πλησίον του· ἰσχυρογνώμων εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς περιμενούσης αὐτὸν ἡδονῆς ὁ Πέτρος, μὲ ἀκούει μετ' ἀνυπομονησίας. Τέλος ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς γενόμενος διὰ τὸν κτηνώδη τοῦτον ἐγωϊσμόν, μεταβαίνω ἐκ τῶν νουθεσιῶν εἰς τοὺς ἐλέγχους. Τὸν κηρύττω ὑπεύθυνον τῶν συνεπειῶν, ἃς δύναται νὰ ἔχῃ διὰ τὸν ἀσθενῆ τοιαύτη ἐγκατάλειψις. Ἤδη ὁ βιβλιοδέτης ὅστις σχεδὸν ἀνεχώρει σταματᾷ.

— Ἀλλὰ διάβολε! τί θέλετε νὰ κάμω; κραυγάζει πλήττων τὸν πόδα· εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ διέλθω τὴν ἀπόκρεων θερμαίνων τὰ ποδόλουτρα π. χάριν;

— Εἶσθε ὑποχρεωμένος νὰ μὴ ἀφίσητε ν' ἀποθάνῃ εἷς σύντροφος ἄνευ συνδρομῶν, τῷ λέγω.

— Ἂς ὑπάγῃ λοιπὸν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

— Μόνος πῶς θὰ ἠδύνατο;

Ὁ Πέτρος ποιεῖ χειρονομίαν ἀποφάσεως.

— Ἔστω, τὸν ὁδηγῶ, ἀπαντᾷ· οὕτω ταχύτερον ἀπαλλάττομαι... Ἄγωμεν, ἐπὶ ποδός, πατριῶτα!

Σείει τὸν σύντροφόν του, ὅστις ἦτο ἔτι ἐνδεδυμένος· ὑπομιμνήσκω αὐτῷ ὅτι εἶναι πολὺ ἀσθενής, ὥστε νὰ βαδίζῃ, ἀλλ' ὁ βιβλιοδέτης δὲν ὑπακούει, τὸν βιάζει νὰ ἐγερθῇ, τὸν ἕλκει ὑποὑποστηρίζων αὐτόν, καὶ φθάνει εἰς τὸ πυλωρεῖον τοῦ θυρωροῦ, ὅστις τρέχει ν' ἀναζητήσῃ ἅμαξαν. Βλέπω νὰ ἐπιβαίνῃ ταύτης ὁ σχεδὸν λειπόθυμος ἀσθενὴς μετὰ τοῦ ἀνυπομόνου ξυλεκφορτωτοῦ καὶ οἱ δύο ἀπέρχονται ὁ μὲν ἴσως διὰ νὰ ἀποθάνῃ, οὗτος δὲ ἵνα δειπνήσῃ παρὰ τῷ Κουρτίλλῳ.

Ὥρα ἕκτη. Ἐκτύπησα τὴν θύραν τοῦ γειτόνος, ὅστις μόνος μὲ ἤνοιξε καὶ πρὸς ὃν ὑπεσχέθην τὴν ἐπιστολήν, τετελειωμένην καὶ πρὸς τὴν χήρα τοῦ υἱοῦ του ἀπευθυνομένην. Ὁ κ. Ἀντώνιος μὲ ηὐχαρίστησεν εἰλικρινῶς καὶ μὲ παρώτρυνε νὰ καθίσω.

Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν εἰσηρχόμην εἰς τὸ ὑπόστεγον τοῦ ἐρασιτέχνου γέροντος. Τάπης κηλιδωμένος ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, καὶ οὗ τὰ ράκη κρέμανται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, πύραυνον ἐσβεσμένον, κλίνη ἱμαντότονος, δύο καθέκλαι ἀχύρινοι ἀπαρτίζουσι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οἰκοσκευήν. Εἰς τὸ βάθος διακρίνεται μέγας ἀριθμὸς σεσωρευμένων ναστοχάρτων καὶ ἀπροσδιορίστων σινδονίων ἀνεστραμμένων παρὰ τὸν τοῖχον.

Καθ' ἣν στιγμὴν εἰσῆλθον, ὁ γέρων ἦτο παρὰ τὴν τράπεζαν δειπνῶν τεμάχιά τινα ἄρτου σκληροῦ ἅπερ διέβρεχεν ἐν τῷ ποτηρίῳ ἐξ ὕδατος σακχαρωμένου. Ἐννόησεν ὅτι τὸ βλέμμα μου προσηλοῦτο ἐπὶ τοῦ ἐρημιτικοῦ τούτου δείπνου του καὶ ἐγένετο ἐρυθροῦς.

— Τὸ δεῖπνόν μου οὐδὲν ἔχει, τὸ ὁποῖον σᾶς δελεάζει, γείτων μου; εἶπε μειδιῶν.

Ἀπεκρίθην ὅτι τὸ εὕρισκον τοὐλάχιστον λίαν φιλοσοφικὸν διὰ δεῖπνον ἀπόκρεω.

Ὁ κ. Ἀντώνιος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν τράπεζαν.

— Ἕκαστος ἑορτάζει τὰς μεγάλας ἡμέρας κατὰ τὴν μέθοδόν του, ὑπέλαβεν ἐπαναλαμβάνων τὴν ἐμβύθισιν ἄκρας ἄρτου ἐν τῷ ποτηρίῳ του. Ὑπάρχουσι λαίμαργοι διαφόρων εἰδῶν, καὶ ὅλαι αἱ τέρψεις δὲν εἰσὶ περιωρισμέναι εἰς τὸ νὰ κολακεύσωσι τὸ παλάτιον· ὑπάρχουσιν ἐπίσης διὰ τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἔρριψα τὸ βλέμμα ἀκουσίως πέριξ μου, ὡς ἂν ἐζήτουν τὴν ἀφανῆ εὐτυχίαν, δυναμένην ν' ἀποζημιώσῃ παρόμοιον δεῖπνον.

Ἀναμφιβόλως μ' ἔχει ἐννοήσει, ἐπειδὴ ἠγέρθη μετὰ καθηγητικῆς βραδύτητος ἀνδρὸς βεβαίου περὶ ὅσων σχεδὸν ἔπραττε. Ἀνεζήτησεν ὄπισθεν πολλῶν σχεδίων, ἔσυρεν ἐξ αὐτῶν ὀθόνην ἣν ἐπεψηλάφησε καὶ ἣν ἐτοποθέτησεν ἡσύχως ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ λύχνου.

Αὕτη παρίστα ὡραῖον γέροντα, ὅτις καθήμενος παρὰ τραπέζῃ μετὰ τῆς γυναικός, τῆς θυγατρὸς καὶ τῶν τέκνων του, ᾄδει παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν ὄπισθεν διακρινομένων μουσικῶν. Ἀνέγνων παραυτίκα, τὴν σύνθεσιν, ἣν εἶχον θαυμάσει συχνάκις ἐν Λούβρῳ καὶ ἀπεφάνθην ὅτι ἦτο μεγαλοπρεπὲς ἀντίγραφον τοῦ Jordaens.

— Ἀντίγραφον! ἀνακραυγάζει ὁ κ.' Αντώνιος· λέγετε, αὐτόγραφον, γείτων, αὐτόγραφον ὑπὸ τοῦ Rubens ἐπεξεργασθέν! Παρατηρήσατε κάλλιον τὴν κεφαλὴν τοῦ γέροντος, τὴν ἐσθῆτα τῆς νεάνιδος καὶ τὰ ἐπιβλήματα. Δύναταί τις ν' ἀπαριθμήσῃ τὰς γραμμὰς τοῦ χρωστῆρος τοῦ Ἡρακλέους. Δὲν εἶναι μόνον ἀριστούργημα, κύριε, ἀλλὰ καὶ θησαυρός, λείψανον ἅγιον! Ἡ ὀθόνη τοῦ Λούβρου ἐγκρίνεται ὡς μαργαρίτης, αὕτη δὲ εἶναι ἀδάμας.

Καί, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς θερμάστρας ἐπιτετηδευμένως ἵνα τοποθετήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ κάλλιστον φῶς κατέθηκε ταύτην, ἵνα διαβρέξῃ τὰ φλογώματα, χωρὶς ν' ἀπομακρύνῃ τὸ βλέμμα ἀπὸ τῆς θαυμασίας εἰκόνος· εἶπον ὅτι ἡ διάνοιά του μετεδίδου αὐτοῖς χάριν ἀπροσδόκητον. Ἐθαμβοῦτο βραδέως καὶ ἐκένωνε τὸ ποτήριον κατὰ μικρὰς δόσεις. Ἡ ρυτιδώδης ὄψις του ἐφαιδρύνετο, οἱ ρώθωνές του ἐξωγκοῦντο· ἦτο ἀκριβῶς ὡς αὐτὸς οὗτος εἶχεν εἰπεῖ, *εὐωχία τῆς ὁράσεως*.

— Βλέπετε ὅτι καὶ ἐγὼ ἔχω τὴν ἑορτήν μου, ἐπανέλαβε, κινῶν τὴν κεφαλὴν μὲ ἦθος θριαμβευτικόν· ἄλλοι πορεύονται ἵνα ἐπισκεφθῶσι τὰ μαγειρεῖα καὶ τοὺς χορούς. Ἰδοὺ δι' ἐμὲ ἡ διασκέδασίς μου: *αἱ εἰκόνες*.

— Ἀλλ' ἐὰν αὕτη ἡ ὀθόνη ἀληθῶς εἶναι τόσον τιμαλφής, πρέπει νὰ ἔχῃ μεγίστην τιμήν, ἀποκρίνομαι.

— Αἴ! Αἴ! εἶπεν ὁ κ. Ἀντώνιος μὲ τόνον

ὑπεροπτικῆς νωχελείας, εἰς καλὸν καιρὸν καὶ ὑπὸ ἀρίστου φιλοτέχνου, δύναται νὰ τιμᾶται εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν.

Ἀνετινάχθην πρὸς τὰ ὀπίσω.

— Καὶ τὴν ἠγοράσατε; ἀνεφώνησα.

— Ἀντὶ μικροῦ, ἀπεκρίθη, ταπεινῶν τὴν φωνήν, οἱ σκῶπται εἰσὶν ἀπειρόκαλλοι, ἡ ἰδιοκτησία μου αὕτη ὑπελήφθη ὡς ἀντίγραφον μαθητοῦ... μὲ τὴν ἀφῆκεν ἀντὶ πεντήκοντα λουδοβικίων πληρωθέντων τοῖς μετρητοῖς! Σήμερον τὴν πρωΐαν προσέφερα αὐτῷ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἐπεθύμουν μάτην νὰ παλινῳδῶ.

— Σήμερον τὴν πρωΐαν! ἐπανέλαβον, μεταφέρων τὰ βλέμματα ἀκουσίως πρὸς τὴν ἀρνητικὴν ἐπιστολήν, ἣν ὁ κ. Ἀντώνιος μὲ ὑπεχρέωσε νὰ γράψω πρὸς τὴν χήρα τοῦ υἱοῦ του, καὶ ἥτις ἦτο εἰσέτι ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης.

Δὲν ἔδωκε ποσῶς προσοχὴν εἰς τὴν ἀναβόησίν μου, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ θαυμάζῃ τὸ ἔργον τοῦ Jordaens, ἐν εἴδει ἐκστάσεως.

— Ὁποία ἐμπειρία σκιόφωτος εἰκόνων! ἐμορμύριζεν ἀποτρώγων τὸ τελευταῖον φλόγωμα μετὰ τρυφῶν, ὁποῖον ἐκτύπωμα! ὁποῖον φέγγος! Ποῦ εὑρίσκει τις τοιαύτην διαύγειαν χρωμάτων, τοιαύτην μαγείαν ἀνταυγειῶν, τοιαύτην ἰσχύν, τοιαύτην ἀφέλειαν;

Καὶ ἐπειδὴ ἠκροαζόμην αὐτοῦ ἀκίνητος, ὑπέλαβε τὴν ἔκπληξιν διὰ θάμβος καὶ μὲ ἐκτύπησεν ἐπὶ τοῦ ὤμου:

— Ἐκθαμβεῖσθε! κραυγάζει εὐφροσύνως, δὲν περιεμένετε παρόμοιον κειμήλιον! τί λέγετε περὶ τῆς ἀγορᾶς μου;

— Συγγνώμην, ἀνταπαντῶ σπουδαίως, πιστεύω ὅμως ὅτι θὰ ἠδύνασθε τὰ πράξητε καλλητέραν.

Ὁ κ. Ἀντώνιος ἀνύψωσε τὴν κεφαλήν.

— Πῶς τοῦτο; ἀναφωνεῖ, μὲ ἐνομίσατε ἄνθρωπον ἀπατώμενον ἐπὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ζωγραφίας ἢ ἐπὶ τοῦ ἀντιτίμου αὐτῆς;

— Δὲν ἀμφιβάλλω οὔτε περὶ τῆς φιλοκαλίας, οὔτε περὶ τῆς πολυμαθείας ὑμῶν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀπέχω τοῦ νὰ διαλογίζωμαι ὅτι ἀντὶ τῆς τιμῆς τῆς ὀθόνης, ἥτις ἀναμιμνήσκει ὑμῖν τοῦτο τὸ δεῖπνον τῆς οἰκογενείας, θὰ ἠδύνασθε νὰ ἔχετε...

— Τί λοιπόν;

— Αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν σας κύριε.

Ὁ γέρων ἐρασιτέχνης ἔρριψεν ἐπ' ἐμὲ βλέμμα οὐχὶ ὀργίλον, ἀλλὰ περιφρονητικόν. Προφανῶς ἠρχόμην νὰ καταγγελθῶ πρὸς αὐτὸν ὡς βάρβαρος, ἀνίκανος ἐννοεῖν τὰς τέχνας καὶ ἀνάξιος καρποῦσθαι ταύτας. Ἐγείρεται χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, ἀναλαμβάνει ἀποτόμως τὸν Jordaens καὶ προχωρῇ ἵνα ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν κρύπτην ὄπισθεν τῶν ναστοχάρτων.

Ἦτο μέσον τοῦ νὰ μὲ ἀποπέμψῃ· τὸν χαιρετῶ καὶ ἐξέρχομαι.

Ἑβδόμη ὥρα. Ἐπανέρχομαι οἴκαδε, εὑρίσκω τὸ ὕδωρ βράζον ἐπὶ τοῦ μικροῦ λύχνου, ἀλέθω τὸν ἐκ Μόκκας καφὲ καὶ παρασκευάζω τὸν πρόχουν.

Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ καφὲ εἶναι δι' ἕνα ἐρημίτην τὸ ἐκλεκτότερον καὶ χαριέστατον οἰκιακὸν ἔργον, εἶναι τὸ *μέγα ἔργον* τῆς οἰκονομίας ἀγάμου ἀνδρός.

Ὁ καφὲς κατέχει, οὕτως εἰπεῖν, τὴν μεσότητα ἐν τῇ σωματικῇ καὶ πνευματικῇ τροφῇ· ἐνεργεῖ εὐαρέστως, τὸ πᾶν συγχρόνως, καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέξεων καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας. Ἀγνοῶ ὁποίαν χαροποιὰν δύναμιν δίδωσι τῷ πνεύματι μόνη ἡ εὐωδία του. Εἶναι δαίμων δανείζων τὰς πτέρυγάς του εἰς τὴν φαντασίαν μας καὶ ὠθῶν ταύτην εἰς τὴν χώραν τῶν *χιλίων καὶ μιᾶς Νυκτῶν*. Ὁπόταν εἶμαι ἐμβυθισμένος ἐν τῇ παλαιᾷ κλινοκαθέδρᾳ, τοὺς πόδας τεταμένους πρὸ φλογεροῦ πυρός, τὸ οὖς θωπευόμενον ὑπὸ τοῦ μινυρισμοῦ τοῦ προχόου, ὅστις φαίνεται νὰ προξενῇ τοῦτον μετὰ τῶν πυροστατῶν, τὴν ὄσφρησιν ἡρέμα ὑποκινουμένην ὑπὸ τῶν ἀφανῶν μορίων τοῦ ἀραβικοῦ κυάμου, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμικεκαλυμμένους ὑπὸ τοῦ χαμηλωμένου πηλίσκου μου ἔχων, μοὶ φαίνεται συχνάκις, ὅτι ἕκαστον ἄτομον τοῦ εὐώδους ἀτμοῦ λαμβάνει σχῆμα διακεκρυμμένον· διακρίνω ἐκεῖ, γυρω-γύρω, ὡς εἰς τὰς τερπνὰς πλάνας τῆς ἐρημίας, τὰς διαφόρους εἰκόνας, ἃς θὰ ἐπεθύμουν γενέσθαι πραγματικότητας. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀτμὸς αὐξάνεται, χρωματίζεται καὶ διακρίνω οἰκίσκον ἐν κατωφερεῖ γηλόφῳ. Ὄπισθεν ἐκτείνεται κῆπος περίκλειστος λευκακανθῶν, ὃν διαρρέει ρύαξ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἀκούω νὰ βομβῶσιν αἱ μέλισσαι.

Εἶτα ἡ σκηνογραφία αὐξάνεται ἔτι. Ἰδοὺ ἀγροὶ πεφυτευμένοι ἐκ μηλεῶν, ὅπου διακρίνω ἄροτρον ἐζευγμένον καὶ ἀναμένον τὸν κύριόν του. Πορρωτέρω εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δάσους, ἀντιβοοῦντος ὑπὸ τῶν κτυπημάτων τῆς ἀξίνης, ἐπιγινώσκω τὴν πλεκτὴν καλύβην τοῦ ξυλοπεδιλοποιοῦ κεκαλυμμένην ὑπὸ χορτοπλίνθων καὶ σχιδάκων (πελεκουδίων).

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τούτων τῶν ἀγροτικῶν εἰκόνων μοὶ φαίνεται νὰ βλέπω ὡς ἀποτύπωσιν ἀπ' ἐμαυτοῦ κυμαινομένου καὶ διαπορευομένου! Εἶναι τὸ φάσμα μου περιδιαβάζον ἐν τῷ ὀνείρῳ μου.

Οἱ κοχλακισμοὶ τοῦ ὕδατος σχεδὸν ὑπερχειλίζοντος, μὲ ἀναγκάζωσι νὰ διακόψω τοῦτον τὸν συλλογισμὸν ἵνα γεμίσω τὸν πρόχουν. Ἀναλογίζομαι τότε ὅτι δὲν μοὶ μένει πλέον ἀνθόγαλα· ἁρπάζω τὴν ἐκ λευκοσιδήρου θήκην καὶ κατέρχομαι παρὰ τῇ γαλακτοπώλιδι.

Ἡ *μήτηρ* Διονυσία εἶναι εὔρωστος ἀγρότις, ἐλθοῦσα νέα ἐκ Σαβοΐας καί, παρὰ τὰς συνηθείας τῶν συμπατριωτῶν της, μὴ ἐπανελθοῦσα ποσῶς εἰς τὴν πατρίδα· οὔτε σύζυγον ἔχει οὔτε τέκνα, καίτοι ἔχει τὸν ἀποδιδόμενον αὐτῇ τίτλον· ἀλλ' ἕνεκα τῆς τόσης αὐτῆς ἀγαθότητος τῇ ἀξίζει τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς *μητρός*. Ἀνδρεία γυνή, ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διαμάχην διανύει τὴν ταπεινὴν θέσιν της ἐργαζομένη, ᾄδουσα, βοηθοῦσα καὶ ἐγκαταλείπουσα τὰ ἐπίλοιπα τῷ Θεῷ.

Ἀπὸ τῆς θύρας τῆς γαλακτοπώλιδος, ἀκούω μεγάλους καγχασμούς. Εἷς τινα γωνίαν τοῦ ἐργαστηρίου τρία παιδία εἰσὶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐξηπλωμένα. Φέρουσι τὴν κεκαπνισμένην ἐνδυμασίαν τῶν κατοίκων τῆς Σαβοΐας καὶ κρατοῦσιν ἐν ταῖς χερσὶ μακρὰ τεμάχια λευκοῦ τυροῦ. Τὸ νεώτατον, κεχρισμένον μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι τὸ αἴτιον τῆς εὐθυμίας των.

Ἡ μήτηρ Διονυσία μοὶ τὰ δεικνύει.

— Ἴδετε τὰ ἀθῷα ταῦτα, τίνι τρόπῳ εὐωχοῦσι! λέγει, φέρουσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μικροῦ λαιμάργου.

— Δὲν προηρίστησεν ἀκόμη· ὑπενθυμίζει τῷ συντρόφῳ της νὰ τῇ συγχωρήσῃ.

— Δυστυχὲς πλάσμα! λέγει ἡ γαλακτοπῶλις· ἐγκαταλελειμμένον ἄνευ προστασίας εἰς τὰς ἀγυιὰς τῆς μεγαλουπόλεως, ἔχει ὡς μόνον πατέρα τὸν ἀγαθὸν Θεόν.

— Καὶ διὰ τοῦτο, ἐπέχετε παρ' αὐτοῖς θέσιν μητρός; ἀνταπαντῶ ἡδέως.

— Ὅ,τι πράττω εἶναι ὀλίγιστον, λέγει ἡ μήτηρ Διονυσία, μετροῦσα τὸ γάλα μου· ἀλλὰ καθ' ἑκάστην συναθροίζω παιδία τινὰ ἐν τῇ ὁδῷ ἵνα ἅπαξ ἀνακουφίσω τὴν πείναν των. Προσφιλῆ παιδία! Αἱ μητέρες των θὰ μὲ ἀνταμείψωσι διὰ τοῦτο ἐν τῷ παραδείσῳ... χωρὶς νὰ συλλογίζωνται μοὶ ἀνακαλοῦσι τὸ *ὄρος*! Ὅταν ᾄδοντα τὰ ᾄσματα χορεύουσι, μοὶ φαίνεται πάντοτε ὅτι ἐπαναβλέπω τὸν πάππον ἡμῶν!

Ἐνταῦθα οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς χωρικῆς ἐπληρώθησαν δακρύων.

— Οὕτω παρηγορεῖσθε ἀναμιμνησκομένη τὸ ὑφ' ὑμῶν πραττόμενον ἀγαθόν! ἐπανέλαβον.

— Ναί, ναί, εἶπεν, ὡς καὶ διὰ τὴν χαράν των! Οἱ γέλωτες τῶν μικρῶν τούτων, κύριε, ὡς κελάδημα πτηνοῦ, δίδουσιν ἡμῖν τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν καρτερίαν πρὸς τὸ ζῆν.

Εἰποῦσα ταῦτα, ἔκοψε νέα ἄρτου τεμάχια, εἰς ἃ προσέθηκε μῆλα μετ' ὀλίγων καρύων.

— Ἐμπρός, ἀγγελάκια μου, ἀνέκραξε, βάλλετε ταῦτα εἰς τὰ θυλάκιά σας δι' αὔριον.

Στραφεῖσα δὲ πρὸς ἐμέ:

— Σήμερον ζημιοῦμαι προσέθηκεν, ἀλλὰ πρέπει ταῦτα νὰ ἑορτάσωσι τὴν ἀπόκρεών των.

Ἀπέρχομαι χωρὶς νὰ εἴπω τι· ἤμην λίαν συγκεκινημένος.

Τέλος εἶχον ἀνακαλύψει τὴν ἄδολον ἡδονήν. Ἀφ' οὗ εἶδον τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς ἡδυπαθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ νοῦ, εὗρον τὴν εὔθυμον ἀφοσίωσιν τῆς ἀγαθότητος! Ὁ Πέτρος, ὁ κ. Ἀντώνιος, καὶ ἡ μήτηρ Διονυσία εἶχον κάμει ἕκαστος τὴν ἀπόκρεων· ἀλλὰ διὰ τοὺς δύο πρώτους ἦτο ἡ ἑορτὴ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν φρενῶν, ἐν ᾧ διὰ τὴν τρίτην ἦτο ἡ ἑορτὴ τῆς καρδίας!

ΑΠΟΔΗΜΟΣ

ÉMILE RICHEBOURG

ΜΕΛΑΙΝΑΙ ΟΦΡΥΕΣ

(Συνέχεια)

Η Κα Λεβρὲν ἔπαυσε νὰ ὁμιλῇ. Οἱ λυγμοὶ τὴν ἔπνιγον.

Ἀμέσως ὁ νεανίας ἐπλησίασεν αὐτὴν καὶ τῇ ἥρπασε τὰς χεῖρας.

Αὕτη τὸν ἀπώθησε σιωπῶσα.

— Μῆτέρ μου, εἶπε διὰ περιλύπου ὕφους, πραϋνθῆτε· δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀγαπημένη μῆτέρ μου πραϋνθῆτε!

— Ὄχι, ὄχι, ἄφες με! ἀνέκραξε· δὲν θέλω πλέον νὰ σὲ ἀκούσω.

— Ἐν τούτοις, λατρευτή μου μῆτερ, πρέπει ἐξάπαντος νὰ μὲ ἀκούσητε, ἐὰν θέλητε νὰ δικαιολογηθῶ.

— Νὰ δικαιολογηθῇς, εἶναι ἀδύνατον!

— Σᾶς γνωρίζω τόσον καλῶς, καλή μου μῆτερ, ὥστε εἰς μίαν στιγμὴν ἡ ὀργή σας θὰ παρέλθῃ, καὶ ὁ υἱός σας θὰ σᾶς κάμῃ νὰ χύσητε δάκρυα εὐσπλαγχνίας.

Ὁ νεανίας ὤθησε πλησίον τῆς μητρός του σκαμνίον ἐφ οὗ ἐγονυπέτησεν.

Ἐπεκράτησε βραχεῖα σιγὴ καθ' ἣν ἡ Κα Λεβρὲν συνῆλθεν ὀλίγον ἐκ τῶν σφοδρῶν συγκινήσεων ἃς πρὸ ὀλίγου εἶχεν ὑποστῇ.

— Μῆτέρ μου, ἀγαπητή μου μῆτερ, ἐπανέλαβεν ὁ τραπεζίτης, λυποῦμαι διότι ἐστενοχωρήθητε τόσον ἐξ αἰτίας μου· ἴσως τοῦτο νὰ ἦτο ὠφέλιμον διὰ τὴν συνδιάλεξιν ἣν σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ παράσχητε. Τὴν συνδιάλεξιν ταύτην, μῆτέρ μου, καὶ ἂν δὲν τὴν προεκαλεῖτε, εἶχον σκοπὸν νὰ λάβω τὴν ἐσπέραν ταύτην μεθ' ὑμῶν. Προτοῦ ἐπιχειρήσω τὴν δικαιολογίαν μου, ἔχω μίαν ἐρώτησιν, μίαν σοβαρὰν ἐρώτησιν νὰ σᾶς ἀπευθύνω, μῆτέρ μου.

— Τί εἶναι λοιπόν;

— Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὁ πατήρ μου καὶ σεῖς, μῆτέρ μου, μὲ ἀνεκαλέσατε ἀποτόμως ἐκ Γερμανίας. Πάσχων ἀπὸ ὀλίγων ἤδη ἐτῶν, ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀνάγκην ἐμοῦ. Ἐνόησα ὅτι ἠδυνάμην νὰ τὸν ἀνακουφίσω, νὰ τῷ δώσω τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἀφιερώθην ὁλοψύχως εἰς τὴν ἐργασίαν. Χάρις εἰς τὴν καλήν μου θέλησιν, εἰς τὰς συμβουλὰς ἃς μὴ ἔδωκεν, ἠδυνήθην, μετὰ πάροδον πολὺ ὀλίγου χρόνου, νὰ τὸν ἀπαλλάξω μεγάλου μέρους φροντίδων διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς τραπέζης.

— Εἶναι ἀληθές.

— Εἶχεν ἀρχίσῃ πλέον νὰ ἐπαναπαύηται καθ' ὁλοκληρίαν ἐπ' ἐμοῦ ὁπότε κατὰ δυστυχίαν, τὸν ἀφήρπασεν ἡ φοβερὰ ἀσθένεια ἡ ὁποία τὸν ὑπενόμευε. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἔχω τὴν μεγάλην του πεῖραν, ἀλλ' εἶχον συνηθίσῃ κάπως εἰς τὸ σχολεῖόν του τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων καὶ δὲν ἐδίστασα νὰ τὸν διαδεχθῶ. Ὅσον βαρὺ καὶ ἂν ὑπῆρξε τὸ ἔργον, δὲν τὸ εὗρον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου, καὶ ἐπίσης καλῶς ὡς ἐγώ, μῆτέρ μου, γνωρίζετε ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ οἴκου μας εἶναι πλέον ἢ εὐχάριστος.

— Καὶ πρὸς τί μοὶ λέγεις ὅλα αὐτά;

— Διὰ νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, μῆτέρ μου, ὅτι οὐδὲν παρέλειψα ὅπως ἀποκτήσω δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης σας.

Ἡ Κα Λεβρὲν δὲν ἀπεκρίθη.

Ὁ τραπεζίτης ἐπανέλαβεν :

— Εἶναι τέσσαρα ἔτη καὶ τέσσαρες μῆνες ἀφότου ὁ ἀδελφός μου ἀπέθανεν· ὑπῆρξα δυστυχὴς διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸν ἀσπασθῶ κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς καὶ νὰ τὸν συνοδεύσω εἰς τὴν ὑστάτην του κατοικίαν. Οὐδὲν προηγήθη τοῦ τέλους του καὶ ἀκόμη ἀγνοῶ εἰς ποίαν ἀσθένειαν ἀπεδόθη ὁ ἀπροσδόκητος θάνατός του.

Μῆτέρ μου, ἰδοὺ ἡ ἐρώτησις ἣν ἔχω νὰ σᾶς ἀπευθύνω. Τίς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ μου;

Ἡ Κα Λεβρὲν παρετήρησε μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως τὸν υἱόν της.

— Διατί, ἐψέλλισε λίαν τεταραγμένη, ζητεῖς νὰ διεγείρῃς ἐν ἐμοὶ τὴν θλιβερὰν ταύτην ἀνάμνησιν;

— Πολλάκις ἠρώτησα τὸν πατέρα μου καὶ ὑμᾶς τὴν ἰδίαν, μῆτέρ μου, περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου· δὲν ἔλαβον ἢ ἀσαφεῖς ἀπαντήσεις ἐξ ὧν ὤφειλον, ἐκ σεβασμοῦ, νὰ φαίνωμαι ἱκανοποιημένος. Σήμερον, μῆτέρ μου, ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἀδελφός μου δὲν μᾶς ἀνηρπάγη ὑπὸ ἀγνώστου καὶ κερανοβόλου νόσου, ἀλλ' ὅτι ηὐτοκτόνησε.

— Σιώπησον, Κάρολε, σὲ παρακαλῶ, σιώπησον! ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ του.

— Δὲν τολμᾶτε νὰ μοὶ εἴπητε ὅτι ἀπατῶμαι, μῆτέρ μου· λοιπόν, εἶναι ἀληθέστατον, ὁ πτωχός μου Γεώργιος ηὐτοκτόνησεν!

Ἡ χήρα ἐξέβαλεν ὑπόκωφον στεναγμόν.

— Ἀλλοίμονον! εἶπε μετ' ὀδύνης, ὁ δυστυχὴς ἐφονεύθη διὰ σφαίρας πολυκρότου.

— Διατί ἐφονεύθη μῆτέρ μου.

— Ἀλλὰ... ἀλλὰ... δὲν ἠξεύρω...

— Ναί, μῆτέρ μου, ναί, τὸ ἠξεύρετε.

Ἡ Κα Λεβρὲν ἐστέναξεν ἐκ νέου καὶ ἐχαμήλωσε τὴν κεφαλήν.

— Τὸ ἠξεύρετε, ἐξηκολούθησεν ὁ νεανίας, καὶ ἐγὼ ἐπίσης τὸ ἠξεύρω.

Ἡ μήτηρ ἀνηγέρθη ἀποτόμως καὶ διηύθυνεν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της βλέμμα πλῆρες ἀδημονίας καὶ ἀπορίας.

— Ὁ ἀδελφός μου εἶχεν ἐρωμένην...

— Ποῖος σοῦ τὰ εἶπεν αὐτά; διέκοψε μετὰ ζωηρότητος ἡ Κα Λεβρέν.

— Ὁ ἴδιος ὁ Γεώργιος. Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπιστολάς του, ἃς εὐλαβῶς ἐφύλαξα, μοὶ ἔκαμνε λόγον περὶ τῆς φίλης του. Ἦτο νεᾶνις ἀξιοσημειώτου καλλονῆς, διακεκριμένη, ἀνεπτυγμένη, καλοανατεθραμμένη· ἦτο πτωχή, ἀλλὰ διδάσκουσα τὴν ἰχνογραφίαν εἰς τὰ παρθεναγωγεῖα τῶν Παρισίων, ἔζη τιμίως ἐκ τῆς ἐργασίας της.

Μῆτέρ μου, ὁ Γεώργιος οὐδέποτε σᾶς ἔκαμε λόγον εἴτε εἰς ὑμᾶς εἴτε εἰς τὸν πατέρα μου περὶ τῆς νεάνιδος ταύτης;

— Ναί, τέσσαρας μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, μᾶς κατέστησε γνωστὰς τὰς μετὰ τῆς νεάνιδος σχέσεις του.

— Αἱ σχέσεις αὗται ἐχρονολογοῦντο τότε ἀπὸ δύο ἐτῶν καὶ πλέον. Ὁ Γεώργιος ἠγάπα τὴν νεάνιδα ταύτην ἧς ἠδυνήθη νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ πολύτιμα προτερήματα καὶ τῇ ὑπεσχέθη νὰ τὴν νυμφευθῇ. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπεφάσισε νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ περὶ αὐτῆς ἐπεθύμει νὰ σᾶς καταστήσῃ γνωστὰς τὰς προθέσεις του καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσίν σας διὰ τὸν γάμον του. Ὁ γάμος ἐπεβάλλετο εἰς τὴν εὐσυνειδησίαν, εἰς τὴν τιμιότητα τοῦ ἀδελφοῦ μου. Παρεκάλεσεν, ἱκέτευσεν, εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου· ἀλλ' ὑπήρξατε ἄκαμπτοι, δὲν ἠθελήσατε νὰ ἀκούσητε τίποτε.

— Κάρολε, ἀπεκρίθη ἡ Κα Λεβρέν, μὴν εἶσαι τόσον αὐστηρὸς διὰ τὸν πατέρα σου καὶ δι' ἐμέ· ὁ Γεώργιος μᾶς εἶχε συγκινήσῃ καὶ ἐγὼ διατεθειμένη νὰ συνηγορήσω ὑπὲρ αὐτοῦ, θὰ ἐπετύγχανον πιθανότατα τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρός σου.

— Ἄ! ἔχει καλῶς, μῆτέρ μου, ἔχει καλῶς! ἀνέκραξεν ὁ νεανίας.

— Ἐγώ, τὸν συνεχώρησα... Ἀλλὰ δὲν ἔσχον τὸν καιρὸν νὰ ἐνεργήσω ὅπως νικήσω τὴν ἀντίστασιν τοῦ πατρός σου· ἡ νεᾶνις ἀπέθανεν.

— Ναί, ἀπέθανεν, εἶπε θλιβερῶς ὁ τραπεζίτης, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν ἑνὸς τέκνου, τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ μου!

— Τί! γνωρίζεις ὅτι ὑπάρχει παιδίον;

— Τὸ βλέπετε, μῆτέρ μου.

Ἡ Κα Λεβρὲν ἐστέναξε.

— Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ θλῖψις τοῦ Γεωργίου, ἐπανέλαβεν ὁ Κάρολος, καί, μὴ θέλων νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ θανάτου τῆς φίλης του, ἐφονεύθη!

— Ἀλλοίμονον!

— Μῆτέρ μου, τί σᾶς εἶπε προτοῦ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ καταχθόνιον σχέδιόν του;

— Τίποτε.

— Καὶ προτοῦ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ζωήν του, δὲν ἔγραψε μερικὰς γραμμὰς καθιστῶσας γνωστὰς τὰς τελευταίας του θελήσεις;

Ἡ μήτηρ ἀπήντησε κλαίουσα:

— Ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ δωματίου του, εὗρον τεμάχιον χάρτου ἐφ' οὗ εἶχε χαράξῃ μερικὰς λέξεις.

— Δὲν ἐνθυμεῖσθε τί εἶχε γράψῃ;

— Ἄ! οὐδέποτε τὸ ἐλησμόνησα!

— Εἴπατέ μοί το, μῆτέρ μου.

— Μόνον αὐτὰς τὰς λέξεις: « Ἐκείνη ἣν ἠγάπων δὲν ὑπάρχει πλέον, τὴν ἀκολουθῶ εἰς τὸν τάφον!.. Συνιστῶ τὸ παιδίον εἰς τὴν μητέρα μου ».

Ὁ Κάρολος ἠγέρθη ἀποτόμως, ἔλαβε μεταξὺ τῶν χειρῶν του τὴν κεφαλὴν τῆς μητρός του καὶ κλαίων καὶ αὐτὸς ἐκάλυψε τὸ μέτωπόν της μὲ φιλήματα

— Θεέ μου, Θεέ μου! ἀνέκραξεν ἡ Κα Λεβρὲν ἐν ταραχῇ, μὴ ἔχουσα πλέον τὸ θάρρος καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἀπωθήσῃ τὸν υἱόν της τὸν ὁποῖον μόλις πρὸ ὀλίγου ἦτο ἑτοίμη νὰ καταρασθῇ.

— Ναί, ἔλεγεν ὁ νεανίας μετά τινος ἐνθουσιασμοῦ, ἠξεύρω ποίους θησαυροὺς ἀγαθότητος ἐγκλείει ἡ καρδία σου!... Ἄ! πόσον ἦσο ἀξία ὅλης τῆς ἀφωσιώσεως ἣν ὁ Γεώργιος ἔτρεφε διὰ σέ! Πόσον εἶσαι ἀξία ἀγάπης, σεβασμοῦ, λατρείας!... Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ υἱοῦ ὅστις σοὶ ὑπολείπεται οὐδέποτε θὰ ὑπάρξῃ ἀρκετὴ στοργὴ διὰ μητέρα ὡς σύ.

Ὁ Κάρολος ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος καὶ στηρίζων ἐλαφρῶς τὸν βραχίονα ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρός του παρετήρει αὐτὴν μὲ ἔκφρασιν μεγίστης τρυφερότητος.

— Ἡ μήτηρ τοῦ Γεωργίου Λεβρὲν δὲν ἐγκατέλιπε τὸ τέκνον τοῦ υἱοῦ της· ἐν ἀγνοίᾳ ὅλου τοῦ κόσμου, μυστικά, ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τοῦ πτωχοῦ παιδίου· δὲν τολμᾷ ἀκόμη νὰ πράξῃ διὰ τὸ ὀρφανὸν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τῆς ὑπαγορεύει ἡ καρδία της, ἀλλ' ἐπιφυλασσομένη νὰ πράξῃ περισσότερα βραδύτερον, ἐξησφάλισε τὴν ὕπαρξίν του χορηγοῦσα ἐτησίαν πρόσοδον χιλίων διακοσίων φράγκων.

— Κάρολε, πῶς ἔμαθες τοῦτο;

— Ὦ! μὴ νομίσετε ὅτι ἐπληροφορήθην τοῦτο παρὰ τοῦ Κου Φαβιέρου, τοῦ συμβολαιογράφου μας, τὸν ὁποῖον ἠρώτησα ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ ὅστις ἐπικαλούμενος τὸ καθῆκον τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἠρνήθη νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ.

— Ἀλλὰ τότε...

— Μῆτέρ μου, ἠξεύρετε ποῖον ὄνομα ἔδοσαν εἰς τὸ παιδίον;

— Ναί, ὀνομάζεται Ἀνδρέας.

— Τὸ εἴδατε ποτέ;

— Ὄχι, ποτέ!

— Λυποῦμαι πολύ.

— Διατί.

— Διότι εἶναι χάριεν ὅπως ὁ ἔρως, καὶ θὰ τὸ εὑρίσκετε ἀξιολάτρευτον.

— Ἀλλὰ τὸ εἶδες λοιπόν, σύ;

— Ναὶ μῆτέρ μου.

— Ἄ! μαντεύω! ἀνέκραξεν ἡ Κυρία Λεβρέν· Κάρολε, Κάρολε, τὸ παιδίον τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐπὶ τῶν γονάτων σου...

— Ναί, μῆτέρ μου, ἦτο ὁ μικρὸς Ἀνδρέας.

— Καὶ ἡ νεᾶνις ἦτο ἡ θεία του;

— Ναί, μῆτέρ μου, ἦτο ἡ Δὶς Ἀλίκη Πουαρσόν, ἡ θετὴ μήτηρ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ μου.

Ἡ Κα Λεβρὲν ἔλαβε μεταξὺ τῶν χειρῶν της τὴν κεφαλὴν τοῦ νεανίου καὶ ἐπέθεσεν ἐπὶ τοῦ μετώπου του παρατεταμένον φίλημα.

— Κάρολε, ἀγαπητέ μου υἱέ, εἶπε διὰ φωνῆς ἥτις ἐξέφραζε βαθεῖαν μεταμέλειαν, συγχώρησόν μοι διὰ τοὺς δριμεῖς λόγους τοὺς ὁποίους πρὸ ὀλίγου σοὶ εἶπον.

— Ἀγαπητὴ μῆτερ, τοὺς ἐλησμόνησα ἤδη.

— Λοιπόν, κατώρθωσες νὰ ἀνακαλύψῃς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τόσον προσεπάθουν νὰ κρύψω... Ἀλλὰ πῶς, πῶς;

— Εἶναι μία ἀφήγησις ἢ ἐὰν προτιμᾶτε θελκτικὸν εἰδύλλιον τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς διηγηθῶ. Γνωρίζετε ποῦ κατοικεῖ ἡ Δὶς Ἀλίκη Πουαρσόν;

— Ἀναμφιβόλως.

— Ἐσχάτως, πρὸ ἑπτὰ ἀκριβῶς ἡμερῶν, μετέβην εἰς Ὠτέιλ ὅπως συμβουλευθῶ τὸν κ. Συμεὼν περὶ δικανικῆς τινος ὑποθέσεως· ἦτο ἀπών, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανέλθῃ. Ἀπεφάσισα νὰ τὸν περιμένω καὶ εἰσῆλθον ἐντὸς μικροῦ περιβόλου εὑρισκομένου ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς οἰκίας του. Εὑρίσκοντο ἐκεῖ πρόσωπά τινα, μεταξὺ τῶν ὁποίων νεαρὰ γυνὴ ἥτις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἵλκυσε τὴν προσοχήν μου καὶ ἣν κατ' ἀρχὰς ἐξέλαβον ὡς παιδαγωγὸν ἑνὸς παιδίου πολὺ καλὰ ἐνδεδυμένου ὅπερ ἔπαιζε πλησίον της. Ἡ σπανία καλλονή της, ἡ ἔξοχος μέλαινα κόμη της, οἱ θαυμάσιοι μαῦροι ὀφθαλμοί της καὶ αἱ μεγαλοπρεπεῖς ὀφρύες της τὰς ὁποίας θὰ ἐνόμιζες ἐζωγραφισμένας μὲ χρωστῆρα, ἐθάμβωσαν τὸ βλέμμα μου.

» Μῆτέρ μου, οὐδέποτε εἴδατε τὴν Δδα Ἀλίκην Πουαρσόν;

— Οὐδέποτε.

— Οὔτε τὴν ἀδελφήν της Ἐρνεστίνην, τὴν μητέρα τοῦ μικροῦ Ἀνδρέου;

— Ὄχι.

— Ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του, ὁ ἀδελφός μου μοὶ εἶχε χαράξῃ τὴν εἰκόνα τῆς ἐρωμένης του καὶ τὴν εἰκόνα ταύτην, μῆτέρ μου, ἐπανεύρισκον ἐν τῇ ἀγνώστῳ ἡ ὁποία ἦτο ἐκεῖ καθημένη ἐπί τινος ἐδράνου. Μὲ ἐξέπληττε προπάντων τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν μελαινῶν ὀφρύων.

» Ἐφάνην ἀρεστὸς εἰς τὸ παιδίον, ὅπερ μὲ ἐπλησίασεν οἰκειότατα, καὶ χάρις εἰς αὐτό, ἠδυνήθην νὰ ἀνταλλάξω μερικὰς ἀσημάντους λέξεις μετ' ἐκείνης ἣν εἶχεν ὀνομάσῃ «μαμὰ» πρὸ μιᾶς στιγμῆς, καὶ τὴν ὁποίαν τώρα ἐνόμιζον μητέρα του. Δὲν εἶχον ἀκόμη σκεφθῆ τοῦτο: ὅτι ἡ νεαρὰ γυνὴ μὴ φαινομένη μεγαλυτέρα τῶν δεκαοκτὼ ἢ δεκαεννέα ἐτῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ μήτηρ παιδίου τεσσάρων ἐτῶν καὶ ἡμίσεως. Ἐσκέφθην τοῦτο βραδύτερον καὶ εἶπον κατ' ἐμαυτόν: Ἀπατῶμαι ἀναμφιβόλως ἀποδίδων αὐτῇ δεκαοκτὼ ἢ δεκαεννέα ἔτη, ἐνῷ πρέπει νὰ εἶναι εἴκοσι ἑνὸς ἢ εἴκοσι δύο ἐτῶν.

» Ἰδού, μῆτέρ μου, ἡ πρώτη μου συνάντησις μετὰ τῆς Δδος Ἀλίκης Πουαρσόν.

» Δὲν θὰ μοὶ ἐπήρχετο ἡ ἰδέα νὰ ἐπανίδω τὴν γυναῖκα ταύτην ἥτις μοὶ ἦτο ἄγνωστος καὶ τὴν ὁποίαν φυσικὰ ἐνόμιζον ὑπανδρευμένην, ἐὰν δὲν ἤμην πρακατειλημμένος ὑπὸ τῆς ὁμοιότητος ἣν εἶχον ἐξακριβώσῃ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς εἰκόνος ἣν ἡ χεὶρ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἶχε χαράξῃ.

» Τὴν ἑσπέραν, προτοῦ κατακλιθῶ, ἀνέγνων ἐκ νέου ὅλας τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Γεωργίου καὶ ἂν καὶ δὲν εἶχον σχηματίσῃ ἀκόμη ἰδέαν περὶ δεσμοῦ συγγενείας μεταξὺ τῶν δύο προσώπων, ἡ παράδοξος ὁμοιότης ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ αὐτῶν διήγειρε ζωηρῶς τὴν περιέργειάν μου.

» Ἀπεφάσισα νὰ εὑρεθῶ ἀκόμη μίαν φορὰν τοὐλάχιστον μετὰ τῆς ὡραίας ἀγνώστου· ἠσθανόμην ὅτι ἀκατασχέτως εἱλκόμην πρὸς αὐτήν.

» Ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων τὰς ὁποίας ἀντηλλάξαμεν ἐντὸς τοῦ μικροῦ περιβόλου, ἔμαθον ὅτι σχεδὸν πάντοτε ὡδήγει τὸ παιδίον εἰς τὸ Δάσος τῆς Βουλώνης.

» Τὴν Πέμπτην, περὶ τὰς δύο, εὑρισκόμην εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ δάσους· τὴν ἀνέμενον. Τὴν εἶδον ἐρχομένην. Ἐκρύβην ὅπως μὴ μαντεύῃ ὅτι εἶχον ἐλθῃ ἐκεῖ ἐπίτηδες διὰ νὰ τὴν ἴδω· εἰσέδυσεν ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ἐδράνου ὅπου μᾶς εἶδον χθὲς ἡ Κα Δυφρὲσν καὶ ἡ θυγάτηρ της· ἐφάνη δὲ λίαν ἐκπεπληγμένη ὅτε αἰφνηδίως παρουσιάσθην ἐνώπιον αὐτῆς.

» Ἂν καὶ δὲν ἐλησμόνησα τίποτε, δὲν θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ ὁλόκληρον τὴν συνδιάλεξίν μας, μῆτέρ μου, διότι θὰ ἐχρονοτρίβουν.

» Θέλων νὰ βεβαιωθῶ περὶ τῆς ἡλικίας της, τὴν ἠρώτησα πόσων ἐτῶν ὑπανδρεύθη.

» — Ἀλλά, κύριε, μοὶ ἀπεκρίθη, δὲν εἶμαι ὑπανδρευμένη.

» Δὲν σᾶς τὸ κρύπτω, μῆτέρ μου, ἐδοκίμασα ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης. Ἀλλ' ἀμέσως, μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ παιδίον ἦτο ἀνεψιός της καὶ τὴν ἐκάλει μητέρα διότι τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς μήτηρ.

» Ἀπαντῶσα εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου, μοὶ κατέστησε γνωστὸν ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ μικροῦ Ἀνδρέου εἶχεν ἀποθάνῃ ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν γέννησίν του· ὅτι ἡ δυστυχὴς εἶχεν ἀποπλανηθῆ καὶ ὅτι τὸ παιδίον δὲν εἶχε πατέρα. Ἦτο ὀρφανὸν καὶ αὐτὴ ἐπίσης ἦτο ὀρφανή, μὴ ἔχουσα οὔτε πατέρα οὔτε μητέρα. Οὐδέποτε εἶχεν ἴδῃ τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ ἠγνόει καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά του.

(Ἕπεται συνέχεια)

Κ. Κ.